

เอกสารประกอบการพิจารณา

ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วน
และความร่วมมือรอบด้าน
ระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่ง
กับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง

อ.พ. 1/2567 การประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง

อ.พ. 1/2567

การประชุมร่วมกันของรัฐสภา
สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง

เอกสารเพิ่มเติม

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โทร 0 2242 5900 ต่อ 5730, 5740, 5750

ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วน
และความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรป
และรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง
(Framework Agreement on Comprehensive
Partnership and Cooperation between
the European Union and its Member States,
of the one part, and the Kingdom of Thailand,
of the other part)
(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนด ญัตติ หรือหนังสือ สัญญาระหว่างประเทศ ที่เข้าสู่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความทางวิชาการ และ/หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูล เบื้องต้นให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมการ และบุคคลในวงงานรัฐสภา ใช้ในการประกอบการ พิจารณา ตลอดจนเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับผู้สนใจทั่วไป

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ผู้รับผิดชอบ

นายมานิช อินทนิม

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นางสุภาวดี ตันตระกูล

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการวิชาการ 2

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นายอนันต์ เกียรติสารพิภพ

นิติกรเชี่ยวชาญ

นางสาวพิมพ์ธัญญา ช้องเสนาะ

วิทยากรชำนาญการ

นางสาวอุไร ธรรมเพชร

เจ้าพนักงานธุรการอาวุโส

นางสาวสุพรรณิศา พรหมบุตร

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางวรลักษณ์ อัครโกศล

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

สิงหาคม 2567

บทสรุปสำหรับสมาชิกสภา

ภายใต้บริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปในฐานะคู่ค้าอันดับ 5 รองจากอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และเป็นนักลงทุนอันดับ 2 ของไทย กำลังก้าวสู่ยุคใหม่ที่ทั้งสองฝ่ายมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันอย่างรอบด้าน เพื่อยกระดับการเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญและไว้วางใจได้ในบริบทโลก การเจรจาเร่งรัดความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกกับราชอาณาจักรไทย (Thailand-EU Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: PCA) จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยจะจัดระเบียบความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปให้มีแบบแผนและลงรายละเอียดในแต่ละประเด็น ให้ความร่วมมือและมีกรอบทางกฎหมายรองรับและมีทิศทางชัดเจน เพื่อมุ่งไปสู่การยกระดับการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือที่ครอบคลุมทุกประเด็น

PCA เป็นกรอบความตกลงที่ไทยจัดทำร่วมกับสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิกทั้ง 27 ประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ ให้มีทิศทางและแบบแผนในระยะยาว บนหลักการที่ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น การเคารพหลักการสากลต่าง ๆ ด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน นิติรัฐและนิติธรรม เศรษฐกิจที่เปิดเสรี การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กรอบความร่วมมือดังกล่าวจะนำไปสู่การดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนใกล้ชิดระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป และรัฐสมาชิก เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในเวทีโลก โดยครอบคลุมสาขาความร่วมมืออย่างรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ประกอบด้วย ส่วนอารัมภบท 64 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ (1) ขอบเขตและหลักการทั่วไป (Nature and Scope) (2) ความร่วมมือระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค (Bilateral and Regional Cooperation) (3) ความร่วมมือในประเด็นการค้าและการลงทุน (Cooperation on Trade and Investment Issue) (4) ความร่วมมือด้านยุติธรรม เสรีภาพ และความมั่นคง (Cooperation in the Area of Justice, Freedom and Security) (5) ความร่วมมือในสาขาอื่น ๆ (Cooperation in other Sectors) (6) เครื่องมือสำหรับความร่วมมือ (Means of Cooperation) (7) กรอบความร่วมมือเชิงสถาบัน (Institutional Framework) (8) ข้อบทสุดท้าย (Final Provisions) และแถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) 2 ข้อ ต่อท้าย

ทั้งนี้ PCA จะช่วยยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป และรัฐสมาชิกให้ก้าวไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนรอบด้านและพันธมิตรที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น โดย PCA เปรียบเสมือนตัวชี้วัดว่าไทยยึดมั่นและสนับสนุนค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เป็นสากลของสหภาพยุโรป รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยในฐานะหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ที่สำคัญ (Key Strategic Partner) ในภูมิภาคนี้ได้ พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และศักดิ์ศรีของไทยในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ และแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปเพื่อยกระดับมาตรฐานด้านต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเนื้อหาของ PCA ไม่ใช่ประเด็นใหม่ทั้งหมด แต่เป็นการรวบรวมสาขา

ความร่วมมือที่ไทยดำเนินการกับสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกอยู่แล้ว ส่วนที่เพิ่มขึ้นมาใหม่จะเป็นประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสนใจ หรือเป็นนโยบายใหม่หรือค่านิยมที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญ เช่น ระบบผลิตอาหารที่ยั่งยืน การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การค้าดิจิทัล นับเป็นโอกาสดีที่ไทยจะได้เรียนรู้การดำเนินการในประเด็นเหล่านี้จากฝ่ายสหภาพยุโรปด้วย ซึ่ง PCA จะมุ่งเน้นการยกระดับการบริหารจัดการในสาขาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพขึ้น รวมถึงการปรับกฎระเบียบของไทยให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ดังนั้น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนไทย จะได้รับประโยชน์ในทางอ้อมจากความร่วมมือภายใต้ PCA ทำให้รัฐไทยและประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้ประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ขณะเดียวกันสหภาพยุโรปหวังให้ PCA เป็นเครื่องมือสร้างความมั่นใจว่าประเทศคู่เจรจามีค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐานของตน เช่น การเชิดชูหลักประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาล เป็นต้น ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ที่ใช้การหารือด้านนโยบาย (Policy Dialogue) และการแบ่งปันองค์ความรู้ (Knowledge Sharing) ในลักษณะหุ้นส่วน แม้ความตกลง PCA ไม่ได้มีผลในเชิงกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม PCA ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความไว้วางใจของสหภาพยุโรปที่มีต่อประเทศคู่เจรจา อันเป็นบันไดสู่การยกระดับความร่วมมือที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การลงนามความตกลง PCA จึงเป็นการวางรากฐานสู่ความสำเร็จในการเจรจาการค้าเสรีระหว่างไทย-สหภาพยุโรปในลำดับต่อไป

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับสมาชิกรัฐสภา	ก
ส่วนที่ 1 สารสำคัญ	
- ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน ระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง (Framework Agreement on comprehensive Partnership and Cooperation Between the European Union and its Member States, of the one part, and the Kingdom of Thailand, of the other part) (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)	1-1
ส่วนที่ 2 บทวิเคราะห์	2-1
ส่วนที่ 3 ข้อมูลประกอบการพิจารณาญาติ	3-1
- ข้อมูลทั่วไปของสหภาพยุโรป	3-1
- กรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป	3-9
- ถาม-ตอบ เรื่องร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ภายใต้ความสัมพันธ์ ไทย-สหภาพยุโรปยุคใหม่	3-12
- การสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป	3-15
- การสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่างกรอบ ความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป หัวข้อ “ค่านิยมพื้นฐานและความร่วมมือภายใต้ PCA”	3-19
- สู่อนาคตแห่งความร่วมมือ: ความสัมพันธ์สหภาพยุโรป-ไทย ภายใต้รัฐบาลใหม่	3-25

ส่วนที่ 1

สาระสำคัญ¹

ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน
ระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง
(Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation
between the European Union and its Member States, of the one part,
and the Kingdom of Thailand, of the other part)
(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

1. ความเป็นมา

1.1 คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557 ให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นเจ้าภาพในการเจรจาเพื่อจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกกับราชอาณาจักรไทย (Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation between the European Union and its Member States, of the One Part, and the Kingdom of Thailand, of the Other Part: PCA) เพื่อกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ และความร่วมมือในด้านต่าง ๆ บนพื้นฐานของผลประโยชน์และค่านิยมร่วมกัน

1.2 ในช่วงระหว่างปี 2547-2556 สองฝ่ายได้มีการเจรจา PCA อย่างเป็นทางการ รวม 8 รอบ จนสามารถบรรลุข้อสรุปได้ทั้งหมดและได้ลงนามย่อ (initial) กรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อยืนยันความครบถ้วนถูกต้องของเนื้อหาสาระใน PCA ที่ได้เจรจากันมาแล้ว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์การเมืองในไทยเมื่อปี 2557 จึงไม่มีการลงนาม PCA อย่างเป็นทางการ

1.3 ในช่วงปลายปี 2560 สหภาพยุโรปมีข้อมติให้ฟื้นความสัมพันธ์ทางการเมืองกับไทยในทุกระดับอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งรวมถึงการลงนาม PCA กับไทย เมื่อไทยมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และต่อมาเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562 หลังจากที่ไทยจัดการเลือกตั้งทั่วไป และมีรัฐบาลใหม่มาบริหารประเทศ สหภาพยุโรปมีมติขยายการปฏิสัมพันธ์กับไทยในทุกด้าน ทั้งสองฝ่ายจึงได้รื้อฟื้นกระบวนการ PCA โดยมีการปรับเนื้อหาสาระบางส่วนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเน้นการบรรลุ SDGs มากขึ้น

1.4 ในช่วงปี 2564-2565 สองฝ่ายได้มีการเจรจา PCA อย่างเข้มข้น ทั้งในระดับหัวหน้าคณะเจรจา ได้แก่ นางจุฬามณีชาติสุวรรณ อธิบดีกรมยุโรป (ตำแหน่งในขณะนั้น) ในฐานะหัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายไทย และ Mrs. Paola Pampaloni รองอธิบดีกรมเอเชียและแปซิฟิก กระทรวงการต่างประเทศ สหภาพยุโรป ในฐานะ

¹ กรมยุโรป, กองสหภาพยุโรป. (2567). เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: PCA) ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป (อียู) ของรัฐสภา. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

หัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายสหภาพยุโรป และในระดับเทคนิค/ผู้เชี่ยวชาญ จนสามารถเจรจา PCA เสร็จสิ้นครบทุกส่วน ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2565 (ค.ศ. 2022) โดยมีการขัดเกลาถ้อยคำเชิงกฎหมาย

1.5 เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2565 นางจุฬามณีชาติสุวรรณ (รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ/ตำแหน่งต่อมา) กับนาง Paola Pampaloni รองอธิบดีกรมเอเชียและแปซิฟิก กระทรวงการต่างประเทศ สหภาพยุโรป ได้ร่วมลงนามย่อ (initial) กรอบความตกลง PCA ที่กระทรวงการต่างประเทศสหภาพยุโรป ณ กรุงบรัสเซลส์ และต่อมาทั้งสองฝ่ายได้ลงนามกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 14 ธันวาคม 2565 ในห้วงการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหภาพยุโรป สมัยพิเศษ ณ กรุงบรัสเซลส์ โดยมีนายดอน ปรมดีรัตน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ในขณะนั้น) เป็นผู้ลงนามฝ่ายไทย และมี Mr. Josep Borrell Fontelles รองประธานคณะกรรมาธิการยุโรป (High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy and Vice-President of the Commission: HR/VP) เทียบเท่าระดับรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้ลงนามฝ่ายสหภาพยุโรป

2. ภาพรวมของกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป

กรอบความตกลง PCA เป็นสนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นหนังสือสัญญาที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าการลงทุนระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ตามมาตรา 178 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อนการลงนาม รวมทั้งได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนแสดงเจตนาให้มีผลผูกพันต่อไป

PCA เป็นกรอบความตกลงที่ไทยจัดทำร่วมกับสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกทั้ง 27 ประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเพิ่มพูนการหารือและขยายความร่วมมือระหว่างกันในสาขาต่าง ๆ ให้มีทิศทางและเป็นแบบแผนในระยะยาวบนหลักการที่ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น การเคารพหลักการสากลต่าง ๆ ด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน นิติรัฐและนิติธรรม เศรษฐกิจที่เปิดเสรี การพัฒนาที่ยั่งยืน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. สาระสำคัญของกรอบความตกลง PCA

PCA ประกอบด้วย 4 หัวข้อ 64 ข้อบท และยังประกอบด้วยส่วนอารัมภบท ซึ่งกล่าวถึงเหตุผลของการจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง และ 2 ปณิญญาร่วม ได้แก่ ปณิญญาร่วมว่าด้วยข้อ 5 (อาชญากรรมร้ายแรงตามข้อห้วงกวางระหว่างประเทศ) และปณิญญาร่วมว่าด้วยข้อ 23 (ความร่วมมือทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม)

รายละเอียดของแต่ละหัวข้อ มีดังนี้

- (1) อาร์มภท กล่าวถึงเหตุผลของการจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง
- (2) ลักษณะและขอบเขต 6 ข้อ ว่าด้วยหลักการที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญและเป็นพื้นฐานด้านนโยบาย
- (3) ความร่วมมือระดับทวิภาคี ภูมิภาค และระหว่างประเทศ 2 ข้อ
- (4) ความร่วมมือว่าด้วยประเด็นการค้าและการลงทุน 11 ข้อ
- (5) ความร่วมมือด้านเสรีภาพ ความมั่นคง และการยุติธรรม 10 ข้อ
- (6) ความร่วมมือในภาคส่วนอื่น ๆ 20 ข้อ ครอบคลุมประเด็นและรูปแบบความร่วมมือที่หลากหลาย เช่น สิทธิมนุษยชน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสมุทรภิบาล
- (7) เครื่องมือสำหรับความร่วมมือ 2 ข้อ ว่าด้วยทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายจะใช้ในการดำเนินความร่วมมือ
- (8) กรอบการดำเนินงานของคณะกรรมการร่วม 1 ข้อ กำหนดรูปแบบและกลไกติดตามความร่วมมือ
- (9) บทบัญญัติสุดท้าย 12 ข้อ ว่าด้วยประเด็นทางกฎหมายของกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง
- (10) ปฏิญญาร่วมว่าด้วยข้อ 5 อาชญากรรมร้ายแรงตามข้อห้วงกังวลระหว่างประเทศ และปฏิญญาร่วมว่าด้วยข้อ 23 ความร่วมมือทางกฎหมายและทางอาญา ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับการให้คำรับรองว่ารัฐบาลไทยจะดำเนินการโดยทุกวิถีทางภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีผลบังคับใช้เพื่อมิให้บุคคลที่ประเทศไทยได้ร้องขอให้ส่งตัวเป็นผู้ร้ายข้ามแดนต้องได้รับโทษประหารชีวิต ทั้งนี้ รวมจำนวนข้อทั้งหมดเป็น 64 ข้อ และ 2 ปฏิญญาร่วม

ในข้อ 55 ว่าด้วยการปฏิบัติตามพันธกรณีได้กำหนดกลไกระงับข้อพิพาทไว้ โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความตกลงเฉพาะอื่น ๆ ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ซึ่งรวมถึงความตกลงการค้าเสรี (FTA) ที่จะมี การจัดทำขึ้นในอนาคตกับฝ่ายสหภาพยุโรป ดังนั้น ในกรณีที่ฝ่ายใดละเมิดพันธกรณีภายใต้ความตกลงว่าด้วยความ เป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทย อีกฝ่ายหนึ่ง ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง (Essential Elements) ของร่างความตกลงว่าด้วยความ เป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ตามข้อ 1 (1) ว่าด้วยการเคารพหลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และข้อ 3 (3) ว่าด้วยการไม่ เผยแพร่อาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง อีกฝ่ายหนึ่งต้องมีหลักฐานตามข้อกล่าวหาที่เพียงพอ โดยอีกฝ่ายนั้น อาจดำเนินมาตรการที่เหมาะสมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และที่มีผลกระทบน้อยที่สุดต่อการปฏิบัติ ตามกรอบความตกลงว่าด้วยความ เป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก ฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมาตรการที่เหมาะสมอาจรวมถึงการระงับการมีผลบังคับใช้ของ ความตกลงว่าด้วยความ เป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่ง กับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งหรือความตกลงเฉพาะอื่น ๆ ทั้งนี้ ก่อนที่จะดำเนินการเช่นนั้นจะต้องแจ้ง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการละเมิด พร้อมส่งเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้คณะกรรมการร่วมพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และจัดให้มีการปรึกษาหารือทันทีโดยใช้เวลาไม่เกิน 30 วัน เพื่อหาข้อยุติที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับร่วมกันได้ เป็นอันดับแรก

ในข้อ 59 ว่าด้วยการมีผลใช้บังคับและการใช้บังคับไปพลางก่อนของกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ได้ระบุให้คู่ภาคีสามารถเริ่มดำเนินการตามสาขาความร่วมมือในส่วนที่อยู่ในอำนาจที่สหภาพยุโรปมีเหนือรัฐสมาชิกไปพลางก่อนได้ โดยไม่ต้องรอกระบวนการภายในของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป ทั้ง 27 ประเทศแล้วเสร็จ ซึ่งอาจใช้เวลามากกว่า 5-6 ปี กว่าการขอความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งจะมีผลบังคับใช้ทั้งฉบับ เมื่อฝ่ายสหภาพยุโรปแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับข้อบทที่จะเริ่มดำเนินการไปพลางก่อนแก่ฝ่ายไทยแล้ว หากฝ่ายไทยไม่ขัดข้องและกระบวนการภายในของไทยเสร็จสิ้นแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็สามารถเริ่มดำเนินการความร่วมมือตามกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งในส่วนนั้นได้ทันที

4. สรุปเนื้อหาของร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทย-สหภาพยุโรป

กรอบความตกลง PCA ครอบคลุมความร่วมมืออย่างรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ทั้งในระดับทวิภาคี ภูมิภาค และระหว่างประเทศในประเด็น อาทิ ความมั่นคง เสรีภาพ การยุติธรรม การโยกย้ายถิ่นฐาน การค้า และการลงทุน ความเชื่อมโยง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมุทราภิบาล การสาธารณสุข สิทธิแรงงาน เกษตรกรรม การประมงยั่งยืน สิทธิมนุษยชน สารสนเทศและการสื่อสาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและนวัตกรรม ประกอบด้วย 64 ข้อ (Article) แบ่งกลุ่มออกเป็น 8 หัวข้อ (Title) ส่วนอารัมภบท (Preamble) และส่วนแถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) ต่อท้ายอันเป็นส่วนหนึ่งของกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีสาระสำคัญแบ่งตามหัวข้อ ดังนี้

1. ขอบเขตและหลักการทั่วไป (Nature and Scope)

- ระบุหลักการที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญและเป็นพื้นฐานด้านนโยบาย คือ การเคารพในหลักประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การเคารพในหลักนิติธรรม การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และการแก้ไขข้อพิพาทจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและโลกาภิวัตน์
- ยืนยันความสำคัญของการต่อต้านการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง และความร่วมมือเพื่อป้องกันและจัดการค้าอาวุธที่ผิดกฎหมาย อาทิ อาวุธขนาดเล็ก อาวุธเบา และอาวุธแบบอื่น ๆ
- ย้ำว่าอาชญากรรมร้ายแรงระหว่างประเทศควรได้รับการลงโทษ และให้มีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันในเรื่องนี้ รวมทั้งยืนยันความสำคัญของการต่อต้านการก่อการร้าย

2. ความร่วมมือระดับทวิภาคี ภูมิภาค และระหว่างประเทศ (Bilateral, Regional and International Cooperation)

- ภาคีตกลงที่จะร่วมมือและแลกเปลี่ยนความเห็นในเวทีความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสหประชาชาติ (UN) รวมถึงองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ International Labour Organization (ILO)

กรอบ ASEAN-EU กรอบ ASEAN Regional Forum (ARF) Asia-Europe Meeting (ASEM) และจะร่วมมือ และแลกเปลี่ยนความเห็นในประเด็นด้านเศรษฐกิจในเวทีและองค์การต่าง ๆ อาทิ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) World Trade Organization (WTO) และ World Intellectual Property Organization (WIPO)

- ภาคิจะร่วมมือในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค โดยค้ำนึ่งถึงปัจจัยทางทรัพยากร การเมือง และสถาบันของทั้งสองฝ่าย และจะรับประกันความสอดคล้องกันของกิจกรรมที่เกี่ยวกับรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป และอาเซียนด้วย

3. ความร่วมมือในประเด็นการค้าและการลงทุน (Cooperation on Trade and Investment Issues)

- ภาคิจะหารือกันเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านการค้าทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมการเข้าสู่ตลาด และส่งเสริมความโปร่งใส รวมทั้งจะหารือเพื่อหาทางออกสำหรับปัญหาทางการค้าด้วย

- ส่งเสริมให้มีความร่วมมือด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary: SPS) ระบบอาหารที่ยั่งยืน อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Technical Barriers to Trade: TBT) การลงทุนที่โปร่งใส การบริการ และนโยบายด้านการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ

- แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับความร่วมมือทางศุลกากรและการอำนวยความสะดวกทางการค้า ส่งเสริมการคุ้มครองและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights: IPR) ตลอดจนแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าดิจิทัล (Digital Trade)

- ยืนยันพันธกรณีเรื่องการต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping) ภายใต้กฎของ WTO

4. ความร่วมมือด้านเสรีภาพ ความมั่นคง และการยุติธรรม (Cooperation in the Area of Freedom, Security and Justice)

- ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมหลักนิติธรรม รวมถึงความเท่าเทียมทางเพศ และการส่งเสริมพลังสตรีและเด็กผู้หญิง

- ส่งเสริมความร่วมมือด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัว ความร่วมมือทางการศาลและทางอาญา การคุ้มครองทางกงสุล และความร่วมมือทางมนุษยธรรมในทุกประเด็น

- ยืนยันความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแบบครอบคลุมในทุกประเด็นที่เกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งรวมถึงการโยกย้ายถิ่นฐานที่ผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ และการรับ-ส่งกลับบุคคลสัญชาติตนที่พำนักอยู่อย่างผิดกฎหมายในดินแดนของภาคีอีกฝ่าย

- เห็นความสำคัญของความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมที่มีลักษณะจัดตั้งเป็นองค์กร และการทุจริตคอร์รัปชัน รวมถึงความร่วมมือในการป้องกันและต่อต้านการฟอกเงิน และการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและความร่วมมือด้านนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด

5. ความร่วมมือในภาคส่วนอื่น ๆ (Cooperation in other Sectors)

- เห็นชอบที่จะร่วมมือเพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงจัดตั้งเวทีการหารือในเรื่องนี้
- ตกลงที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคการเงิน ตลอดจนความร่วมมือด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ธรรมชาติทางด้านการค้า นโยบายอุตสาหกรรม และการพัฒนาศักยภาพของ MSMEs รวมทั้งการอำนวยความสะดวกความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสองฝ่าย
- ขยายความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และส่งเสริมความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม การศึกษาและวัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการสาธารณสุข
- ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งร่วมมือด้านพลังงาน การขนส่ง การท่องเที่ยวยั่งยืน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และสมุทรศาสตร์
- ส่งเสริมการหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงเพิ่มความร่วมมือในสาขาการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง และการพัฒนาชนบท
- ส่งเสริมความร่วมมือด้านการจ้างงานและกิจการสังคม การจัดทำและประมวลผลทางสถิติ และการมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ของภาคประชาสังคม

6. แนวทางการดำเนินความร่วมมือ (Means of Cooperation)

- ภาคิตกลงที่จะจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมในการปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วน และความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ตามขีดความสามารถและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเห็นพ้องที่จะร่วมมือกันเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้านของไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ

7. กรอบความร่วมมือเชิงสถาบัน (Institutional Framework)

- ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วม (Joint Committee) ภายใต้ PCA เพื่อติดตามผลการปฏิบัติตาม PCA รวมทั้งจัดลำดับก่อนหลังของการดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้ PCA ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตาม PCA ตลอดจนหาข้อยุติกรณีเกิดความแตกต่างในการตีความความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งโดยให้มีการประชุมอย่างน้อยทุก 2 ปี

8. ข้อบทสุดท้าย (Final Provisions)

- เปิดโอกาสให้มีการขยายขอบเขตกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งได้ในอนาคตในรูปแบบตราสารหรือความตกลงเสริม และรับประกันว่า PCA จะไม่กระทบต่อความร่วมมือระหว่างไทยและรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปที่มีอยู่ในปัจจุบันและอนาคต
- ในกรณีที่ฝ่ายใดละเมิดพันธกรณีภายใต้ PCA โดยเฉพาะที่เป็นหลักการสำคัญของ PCA อีกฝ่ายหนึ่งต้องมีหลักฐานตามข้อกล่าวหาที่เพียงพอ โดยอีกฝ่ายนั้นอาจดำเนินการมาตรการที่เหมาะสมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และก่อนที่จะดำเนินการเช่นนั้น จะต้องแจ้งปัญหาพร้อมส่งเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้คณะกรรมการร่วมพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพื่อแสวงหาข้อยุติที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับร่วมกันได้ก่อน

9. แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration)

- คำแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยข้อ 5 มีเนื้อหาสำคัญ คือ ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ลงนามในธรรมนูญกรุงโรมแห่งศาลอาญาระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นพัฒนาการสำคัญของระบบยุติธรรมระหว่างประเทศ โดยธรรมนูญกรุงโรมระบุให้การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และอาชญากรรมสงคราม เป็น “อาชญากรรมร้ายแรงที่เป็นข้อกังวลในระดับระหว่างประเทศ”

- คำแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยข้อ 23 มีเนื้อหาสำคัญ คือ รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยจะดำเนินการทุกวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายของตนเพื่อรับประกันว่า บุคคลจะไม่ต้องโทษประหารชีวิต

5. การดำเนินกระบวนการภายในต่อไปของไทยและสหภาพยุโรปเพื่อให้ PCA มีผลบังคับใช้

กระบวนการของไทย โดยที่ PCA เป็นหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ตามมาตรา 178 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงจำเป็นต้องเสนอให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบซึ่งกระทรวงการต่างประเทศ โดยกรมยุโรป ได้เสนอเรื่องร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่งให้คณะรัฐมนตรีในขณะนั้นพิจารณาให้ความเห็นชอบ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2565 เห็นชอบกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง และได้อนุมัติให้รองนายกรัฐมนตรี/รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น เป็นผู้ลงนามในร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้มีการลงนามเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2565 ต่อมามีการยุบสภาผู้แทนราษฎร และมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไป ทำให้ไม่สามารถส่งกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ที่ลงนามแล้วให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบ ล่าสุดเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2567 คณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบันได้ให้ความเห็นชอบกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อส่งให้รัฐสภาพิจารณาต่อไป โดยก่อนการนำกรอบความตกลง PCA เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา กรมยุโรปได้มีการจัดการสัมมนาเพื่อหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม รวม 3 ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2565 เพื่อหารือเกี่ยวกับ PCA ในภาพรวม

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2566 โดยร่วมกับศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (International Studies Centre: ISC) เพื่อหารือในหัวข้อ “ค่านิยมพื้นฐานและความร่วมมือภายใต้ PCA”

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2566 โดยร่วมกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อหารือในหัวข้อ “ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้า”

กระบวนการของสหภาพยุโรป สามารถแบ่งกระบวนการภายในออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ ในระดับสหภาพยุโรป โดยเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2566 รัฐสภายุโรปได้มีมติเห็นชอบ PCA กับไทยแล้ว ซึ่งเมื่อกระบวนการภายในของไทยแล้วเสร็จ ทั้งสองฝ่ายจะสามารถเริ่มดำเนินการตาม PCA ในส่วนที่เป็นอำนาจของสหภาพยุโรป

(ที่มีเหนือประเทศสมาชิก) ไปพลางก่อนได้ หรือที่เรียกว่า Provisional Application และในระดับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป โดย PCA ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาของแต่ละประเทศ (ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลา 4-5 ปี) ทั้งนี้ มีประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่ให้สัตยาบันต่อกรอบความตกลง PCA กับไทยแล้ว 12 ประเทศ ได้แก่ เอสโตเนีย ฮังการี ออสเตรีย เดนมาร์ก เยอรมนี โปแลนด์ ลิทัวเนีย ลัตเวีย สวีเดน ไอร์แลนด์ สโลวาเกีย โครเอเชีย ตามลำดับ (ข้อมูล ณ วันที่ 8 กรกฎาคม 2567)

ส่วนที่ 2 บทวิเคราะห์

ความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรป¹ และรัฐสมาชิกกับราชอาณาจักรไทย (Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation between the European Union and its Member States, of the One Part, and the Kingdom of Thailand, of the Other Part: PCA) จะช่วยยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป และรัฐสมาชิกให้ก้าวไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนรอบด้านและพันธมิตรที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น PCA เปรียบเสมือนตัวชี้วัดว่าไทยยึดมั่นและสนับสนุนค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เป็นสากลเช่นเดียวกันกับสหภาพยุโรป รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทย ในฐานะหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสหภาพยุโรปในภูมิภาคนี้ได้ พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และศักดิ์ศรีของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ สหภาพยุโรปกำหนดให้มีการมีกรอบความตกลง PCA เป็นก้าวสำคัญไปสู่การเจรจาจัดทำ FTA ไทย-สหภาพยุโรป

PCA ยังเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวปฏิบัติกับสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิกเพื่อยกระดับมาตรฐานในด้านต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันความร่วมมือภายใต้ PCA ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นยกระดับการบริหารจัดการในสาขาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการปรับปรุงระเบียบของไทยให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ดังนั้น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนชาวไทยจะได้รับประโยชน์ในทางอ้อมจากความร่วมมือภายใต้ PCA ด้วยเช่นกัน

ภายใต้ความตกลงนี้ ทั้งสองฝ่ายจะมีการจัดตั้งกลไกคณะกรรมการร่วมและคณะทำงานเฉพาะด้าน (Specialised Working Group) ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) สิทธิมนุษยชนและธรรมาภิบาล (Human rights and Governance) (2) การค้าและการลงทุน (Trade and Investment) (3) การพัฒนาที่ยั่งยืน และการเปลี่ยนผ่านสีเขียว (Sustainable Development and Green transition) (4) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แรงงาน และการโยกย้ายถิ่นฐาน (Human Resources Development, Labour, and Migration) (5) ความเชื่อมโยงดิจิทัล วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Digital Connectivity, Science, Technology, and Innovation) และเพื่อจัดทำแผนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ความตกลง PCA จะเปิดโอกาสให้ไทยสามารถขยายและเข้าถึงโครงการ/งบประมาณความร่วมมือของสหภาพยุโรปได้มากยิ่งขึ้น อาทิ ไทยสามารถขยายความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมากขึ้น และสามารถเข้าถึง Sharing Research Infrastructure ของสหภาพยุโรปได้มากขึ้น เช่น โครงการ Southeast Asia-Europe Joint Funding Scheme

¹ กรมยุโรป, กองสหภาพยุโรป. (2567). เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: PCA) ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป (อียู) ของรัฐสภา. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

for Research and Innovation (JFS) ความร่วมมือกับ European Research Council ด้านการแลกเปลี่ยน
ฝึกฝนนักวิจัย และ Horizon Europe ทุนวิจัยใหญ่ของยุโรป เป็นต้น

ประโยชน์และโอกาสจากกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป	
ประเด็น	ประโยชน์
1. ความร่วมมือด้านการค้า และการลงทุน	- ส่งเสริมการค้าทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมไปถึงการเปิด การเจรจา FTA ไทย-สหภาพยุโรป - ส่งเสริมมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการค้า และลดอุปสรรค ทางเทคนิค เพิ่มความโปร่งใส - ส่งเสริมความร่วมมือด้านศุลกากรเพื่ออำนวยความสะดวก ด้านการค้า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการแลกเปลี่ยน เรื่องการค้าดิจิทัล
2. ความร่วมมือด้านภูมิรัฐศาสตร์ และภูมิเศรษฐศาสตร์	- ส่งเสริมบทบาทความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในเวทีระหว่างประเทศ เช่น UN WTO UNCTAD WIPO เป็นต้น - สหภาพยุโรปกำลังให้ความสำคัญในด้านภูมิรัฐศาสตร์ ดังนั้น PCA จะช่วยให้ไทยอยู่ในแผนการดำเนินงานของสหภาพยุโรป ที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร (บุคลากร เวลา งบประมาณ และนวัตกรรม) เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิด ความสอดคล้องกันของกิจกรรมที่เกี่ยวกับรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป และอาเซียน
3. ความร่วมมือในประเด็นอื่น ๆ	- ส่งเสริมการหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูลในด้านกงสุล โดยไทย สามารถใช้ประโยชน์ในการผลักดัน “ความตกลงยกเว้นการตรวจ ลงตราเข้าเขตเชงเกน (Schengen Agreement)”
4. ความร่วมมือด้านความมั่นคง	- ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแบบครอบคลุมใน ทุกประเด็นเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐาน การค้ามนุษย์ ความมั่นคง ทางไซเบอร์และความมั่นคงทางทะเล ผ่านโครงการ ESIWA และโครงการ CRIMARIO - ส่งเสริมความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมที่มีลักษณะ จัดตั้งเป็นองค์กร รวมถึงความร่วมมือในการป้องกันและต่อต้าน การฟอกเงิน และการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย และความร่วมมือด้านนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด
5. การเข้าถึงแหล่งเงินสนับสนุน และทุนการศึกษาของสหภาพยุโรป	- โครงการ Global Gateway เป็นโครงการส่งเสริมความเชื่อมโยง ในระดับโลกที่ยั่งยืนและปลอดภัย ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยง

ประโยชน์และโอกาสจากกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป	
ประเด็น	ประโยชน์
	5 ด้าน ได้แก่ (1) ดิจิทัล (2) สภาพภูมิอากาศ และพลังงาน (3) การคมนาคม (4) สาธารณสุข และ (5) การศึกษาและวิจัย โดยสหภาพยุโรปตั้งเป้าที่จะระดมเงินลงทุนกว่า 3 แสนล้านยูโร เพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวที่ยั่งยืนในระดับโลก - โครงการ Horizon Europe เป็นหนึ่งในโครงการวิจัยที่มีแหล่งเงินทุนในการวิจัยและพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดในยุโรปและในระดับโลก ด้วยงบประมาณจำนวน 1 แสนล้านยูโร - โครงการ ARISE plus Thailand เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสหภาพยุโรป 3 ล้านยูโร เพื่อยกระดับการแข่งขันทางการค้า พัฒนาแนวทางการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และมาตรฐานที่สอดคล้องกับสหภาพยุโรป - โครงการ Erasmus Mundus หรือ ERAMUS+ เป็นรูปแบบการเคลื่อนย้ายด้านการศึกษาและการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้นักเรียนจากสหภาพยุโรปและนอกสหภาพยุโรปได้พัฒนาการศึกษา การฝึกอบรมและเพิ่มศักยภาพส่วนบุคคลผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
6. ความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชน	- เป็นเวทีหารือเพื่อสนับสนุนการสมัครเป็นสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) ของไทย วาระปี 2568-2570 ภายใต้บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลง
7. ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนผ่านสีเขียว	- เรียนรู้การพัฒนาพลังงานรูปแบบใหม่กับสหภาพยุโรป รวมถึงเทคโนโลยีเพื่อเร่งการเปลี่ยนผ่านสู่พลังงานสะอาด พลังงานไฮโดรเจน เทคโนโลยี Carbon Capture เป็นเวทีในการหารือเพื่อสนับสนุนการปรับตัวของผู้ประกอบการตามกฎหมายของสหภาพยุโรป ได้แก่ 1. มาตรการปรับคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) 2. กฎหมายปลอดการตัดไม้ทำลายป่า (Regulation on Derorestation-Free Products: EUDR)

ผลกระทบของการไม่ปฏิบัติตามหลักการของกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป

ผลกระทบของการไม่ปฏิบัติตามหลักการที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทย อีกฝ่ายหนึ่ง อาจนำมาซึ่งการระงับความตกลงเฉพาะด้านอื่น ๆ รวมถึง FTA ไทย-สหภาพยุโรป โดยฝ่ายสหภาพยุโรป ยืนยันว่าไม่สามารถประนีประนอมเรื่องนี้ได้ และได้ระบุเงื่อนไขในความตกลงที่สหภาพยุโรปจัดทำกับประเทศอาเซียนอื่น ๆ เช่นกัน โดยเงื่อนไขของไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าสิงคโปร์ (ปี 2557) ที่ความตกลงกำหนดให้หารือให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน หลังจากแจ้งว่าจะใช้มาตรการลงโทษ ฟิลิปปีนส์ (ปี 2555) กำหนดให้หารือกันเพื่อหาทางออกภายในไม่เกิน 15 วัน หรือขอขยายได้รวมไม่เกิน 21 วัน เวียดนาม (ปี 2559) ไม่กำหนดให้มีการหารือใด ๆ โดยอีกฝ่ายสามารถใช้มาตรการลงโทษได้ทันที และมาเลเซีย (ปี 2565) ได้เงื่อนไขเท่ากับของไทย กล่าวคือ กำหนดให้หารือให้ได้ข้อสรุปภายใน 30 วัน

ไทยจะได้ประโยชน์จากความร่วมมือในประเด็นที่หลากหลายและทันสมัย รวมถึงในประเด็นท้าทายระดับโลกต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันเพื่อรับมือ ในมุมมองทางกฎหมาย ไทยและสหภาพยุโรปเจรจากันอย่างเท่าทัน อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของไทย การมี PCA ทำให้ไทยมีมาตรการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ทัดเทียมกับความเป็นสากล และความร่วมมือในร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป เป็นโอกาสทางการค้า รวมถึงเป็นทางเลือกทางนโยบายต่างประเทศของไทยด้วย สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป เป็นโอกาสให้ไทยได้เรียนรู้ประเด็นใหม่ ๆ ซึ่งอาจสามารถกลายเป็นประเด็นทางความมั่นคงได้ ไทยจะได้เรียนรู้วิถีคิดของสหภาพยุโรป แต่ละประเด็นที่เชื่อมโยงกัน รวมถึงใช้โอกาสนี้ในการแสวงหาประโยชน์จากนโยบายมุ่งอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรป ในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมองว่าการมีช่องทางหารือกับสหภาพยุโรป จะเป็นโอกาสให้สหภาพยุโรป มีความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของไทย ในขณะเดียวกัน ไทยก็ได้เรียนรู้จากสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้น

ขณะที่ความร่วมมือด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนจะช่วยให้ SMEs ของไทยมีความตระหนักรู้เรื่องดังกล่าว และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ส่วนในด้านอาวุธ ไทยจะสามารถเข้าถึงข่าวกรองของสหภาพยุโรป ได้รับความช่วยเหลือในด้านการบังคับใช้กฎหมาย การเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ และการเสริมสร้างขีดความสามารถของไทยเอง อย่างไรก็ตาม ไทยต้องเน้นการพัฒนาบุคลากร เสริมสร้างทักษะทางภาษาอังกฤษให้กับเจ้าหน้าที่เทคนิคตลอดจนผู้ปฏิบัติ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบใหม่ ๆ ของสหภาพยุโรป เช่น กฎหมายลดการทำลายป่า มาตรการปรับคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน การติดตามท่าทีสหภาพยุโรปต่อสถานการณ์ทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนในไทย และเน้นการสานสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่สำคัญหรือที่ให้ความสำคัญกับไทย โดยทั้งสองฝ่ายจะจัดตั้งคณะกรรมการร่วม (Joint Committee) เพื่อขับเคลื่อนความร่วมมือและนำร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ไปสู่การปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม ผู้ส่งออกไทยอาจต้องสูญเสียความสามารถทางการแข่งขันในตลาดยุโรป โดยเฉพาะสินค้าที่พึ่งพิงตลาดสหภาพยุโรปมาก ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เสื้อผ้าและเครื่องประดับ ไก่แปรรูป กุ้งแช่แข็งและชิ้นส่วนเครื่องจักรอุตสาหกรรม เป็นต้น ผลกระทบถัดมา คือ ผลกระทบต่อการลงทุนในระยะสั้น

ซึ่งน่าจะส่งผลกระทบต่อชนชั้นน้อย เนื่องจากภาพรวมเศรษฐกิจยุโรปยังอยู่ในช่วงฟื้นตัวของเศรษฐกิจ จึงกดดันไม่ให้เม็ดเงินลงทุนไหลเข้าประเทศไทยอยู่แล้ว สำหรับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมไทยที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติซึ่งกำหนดให้ไทยจะต้องยอมรับมาตรฐานแรงงานหลัก (Core Standards) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) 8 ฉบับ² ดังนี้

ก) เสรีภาพในการสมาคม และการยอมรับสิทธิในการร่วมเจรจาต่อรอง ซึ่งครอบคลุม

- อนุสัญญาฉบับที่ 87 ว่าด้วยว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและการคุ้มครองสิทธิในการรวมตัว (Freedom of Association and Protection of the Right to Organise) ค.ศ. 1948

- อนุสัญญาฉบับที่ 98 ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวและการร่วมเจรจาต่อรอง (Right to Organise and Collective Bargaining) ค.ศ. 1949

ข) การขจัดแรงงานบังคับและการเกณฑ์แรงงานในทุกรูปแบบ ซึ่งครอบคลุม

- อนุสัญญาฉบับที่ 29 ว่าด้วยแรงงานบังคับ (Forced Labour) ค.ศ. 1930

- อนุสัญญาฉบับที่ 105 ว่าด้วยการยกเลิกแรงงานบังคับ (Abolition of Forced Labour) ค.ศ. 1957

ค) การยกเลิกการใช้แรงงานเด็กให้เป็นผล ซึ่งครอบคลุม

- อนุสัญญาฉบับที่ 138 ว่าด้วยอายุขั้นต่ำ (Minimum Age) ค.ศ. 1973

- อนุสัญญาฉบับที่ 182 ว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (Worst Forms of Child Labour) ค.ศ. 1999

ง) การจัดการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพครอบคลุม

- อนุสัญญาฉบับที่ 100 ว่าด้วยค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน (Equal Remuneration) ค.ศ. 1951

- อนุสัญญาฉบับที่ 111 ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติ (การจ้างงานและอาชีพ) (Discrimination (Employment and Occupation)) ค.ศ. 1958

ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องเร่งสร้างความชัดเจนแก่ภาคเอกชนถึงประกาศดังกล่าวว่าครอบคลุมเศรษฐกิจด้านใดบ้าง เพื่อให้ภาคเอกชนได้ปรับตัว ในขณะที่ผู้ประกอบการไทยเองก็จำเป็นต้องเร่งปรับตัวเช่นกัน ด้วยการลดต้นทุนการผลิตและหาตลาดใหม่ รวมถึงออกไปแสวงหาโอกาสการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านที่ยังได้รับสิทธิ GSP อยู่ เพื่อบรรเทาผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะถัดไป

² อังคณา เตชะโกเมนทร์. (ม.ป.ป.). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization : ILO). สืบค้น 27 สิงหาคม 2567 จาก <http://fio.co.th/south/law/11/114.pdf>

ส่วนที่ 3

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ข้อมูลทั่วไปของสหภาพยุโรป

1.1 สถานะและความสำคัญของสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรป ปัจจุบันมีรัฐสมาชิกจำนวน 27 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรีย เบลเยียม บัลแกเรีย โครเอเชีย ไชปรัส เช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา เนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย สเปน และสวีเดน¹ โดยมีระบบตลาดร่วม ระบบภาษีศุลกากรร่วม การใช้เงินสกุลยูโรร่วมกันใน 19 รัฐสมาชิก ได้แก่ ออสเตรีย เบลเยียม ไชปรัส เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ไอร์แลนด์ อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส สโลวาเกีย สโลวีเนีย และสเปน โดยมีศูนย์กลางการบริหารอยู่ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม (สหราชอาณาจักรออกจากเป็นสมาชิก เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563)

โดยสหภาพยุโรปเป็นการรวมกลุ่มของประเทศในระดับภูมิภาคในลักษณะสถาบันแบบเหนือรัฐ (Supranational Institution) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสันติภาพเป็นการถาวรระหว่างประเทศในภูมิภาคยุโรปภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 รวมไปถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ประเทศสมาชิก และการมีบทบาทนำต่อทิศทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในประชาคมโลก² การบูรณาการของสหภาพยุโรป มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นภายหลังประเทศสมาชิกได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาลิสบอน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2552 ทำให้สหภาพยุโรปมีสถานะทางกฎหมายอย่างสมบูรณ์ สามารถจัดทำความตกลงกับต่างประเทศ เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศ และเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศได้³

¹ European Union. (n.d.). **Easy to read - The European Union**. Retrieved July 25, 2024 from https://european-union.europa.eu/easy-read_en

² กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (30 พฤศจิกายน 2565). **สหภาพยุโรป (The European Union - EU)**. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/89715-สหภาพยุโรป-the-european-union-eu?page=5d6ac39e15e39c3f300018dd&menu=5dc144e7e76fc740ee44d222>

³ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (30 พฤศจิกายน 2565). **สหภาพยุโรป (The European Union -- EU)**. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc2715e39c306000a35d?cate=5d5bcb4e15e39c3060006872>

1.2 ความเป็นมา⁴

ปี 2495 จัดตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (European Coal and Steel Community: ECSC) มีสมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และลักเซมเบิร์ก

ปี 2500 ประเทศสมาชิก ECSC ลงนามสนธิสัญญากรุงโรม (Treaty of Rome) ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดของการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community: EEC) ในปี 2501 ซึ่งได้พัฒนาเป็นสหภาพยุโรปในปัจจุบัน

ปี 2501 จัดตั้งประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรป (European Atomic Energy Community: EURATOM)

ปี 2510 ทั้งสามองค์กร คือ ECSC EURATOM และ EEC รวมตัวกันภายใต้กรอบประชาคมยุโรป (European Communities)

ปี 2510 EEC ได้พัฒนาเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Union) และก้าวสู่การเป็นตลาดร่วม (Common Market)

ปี 2516 สหราชอาณาจักร เดนมาร์ก และไอร์แลนด์เข้าเป็นสมาชิก

ปี 2524 กรีซเข้าเป็นสมาชิก

ปี 2529 สเปนและโปรตุเกสเข้าเป็นสมาชิก

ปี 2530 Single European Act พัฒนา EEC ให้เป็นตลาดร่วมหรือตลาดเดียว ในวันที่ 1 มกราคม 2536 และเรียกชื่อใหม่ว่า ประชาคมยุโรป (European Community: EC)

ปี 2535 ลงนามในสนธิสัญญามาสทริคท์ (Maastricht Treaty) ก่อตั้งสหภาพยุโรป ประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ 1) ประชาคมยุโรป 2) นโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง และ 3) ความร่วมมือด้านกิจการยุติธรรมและกิจการภายใน

ปี 2538 ออสเตรีย ฟินแลนด์ และสวีเดนเข้าเป็นสมาชิก

ปี 2540 ลงนามในมาสทริคท์เรื่องนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง ความเป็นพลเมืองของสหภาพยุโรป และการปฏิรูปกลไกด้านสถาบันของสหภาพยุโรป

ปี 2544 ลงนามในสนธิสัญญานีซ (Treaty of Nice) เน้นการปฏิรูปด้านสถาบันและกลไกต่าง ๆ ของสหภาพยุโรปเพื่อรองรับการขยายสมาชิกภาพ

ปี 2547 รับสมาชิกเพิ่มอีก 10 ประเทศ ได้แก่ ไชปรัส เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวาเกีย และ สโลวีเนีย

ปี 2550 รับสมาชิกเพิ่มอีก 2 ประเทศ ได้แก่ โรมาเนียและบัลแกเรีย

1 ธันวาคม 2552 สนธิสัญญาลิสบอนมีผลใช้บังคับ

⁴ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (30 พฤศจิกายน 2565). สหภาพยุโรป (The European Union -- EU). สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc2715e39c306000a35d?cate=5d5bcb4e15e39c3060006872>

สนธิสัญญาลิสบอน (Treaty of Lisbon)

ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุงโครงสร้างเพื่อตอบสนองกระบวนการบูรณาการภายในสหภาพยุโรปที่ก้าวหน้าขึ้น และความประสงค์ที่จะขยายบทบาทของสหภาพยุโรปในประชาคมโลก โดยในขั้นแรกเห็นควรให้จัดทำ “ธรรมนูญยุโรป” (European Constitution) แต่แนวคิดดังกล่าวต้องล้มเลิกไป เนื่องจากประชาชนฝรั่งเศส และประชาชนเนเธอร์แลนด์ได้ปฏิเสธร่างธรรมนูญยุโรปในการจัดทำประชามติในทั้ง 2 ประเทศ ในปี 2547 และ 2548 ตามลำดับ ต่อมาเมื่อวันที่ 18-19 ตุลาคม 2550 ประมุขแห่งรัฐ/ผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปสามารถบรรลุข้อตกลงระหว่างกันให้เปลี่ยนจากการจัดทำธรรมนูญยุโรปเป็นการจัดทำสนธิสัญญา (Treaty) แทน โดยเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2550 ประมุขแห่งรัฐ/ผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทั้ง 27 ประเทศ ได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาลิสบอน ที่กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2552

สาระสำคัญของสนธิสัญญาลิสบอน มีดังนี้

1. เป็นสนธิสัญญาระหว่างรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปที่ให้ความเห็นชอบในการสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้แก่ความร่วมมือเหนือชาติ (Supranational Cooperation) โดย Article 3 ของสนธิสัญญาลิสบอนระบุว่า สหภาพยุโรปมีอำนาจเบ็ดเสร็จ (Exclusive Competences) ในเรื่อง 1) สหภาพศุลกากร (Customs Union) 2) การออกกฎระเบียบด้านการแข่งขัน (Competition Rules) ที่จำเป็นต่อการทำหน้าที่ของตลาดภายใน 3) นโยบายด้านการเงิน (Monetary Policy) สำหรับรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปที่ใช้สกุลเงินยูโร 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางทะเล (Marine Biological Resources) ภายใต้นโยบายร่วมด้านประมง และ 5) นโยบายการค้าร่วม (Common Commercial Policy)

2. สนธิสัญญาลิสบอน กำหนดให้สร้างตำแหน่งผู้บริหารขึ้น 2 ตำแหน่งใหม่ คือ

2.1 ประธานคณะมนตรียุโรป (President of the European Council) (เทียบเท่าผู้นำรัฐบาล/ประมุขแห่งรัฐ)

2.2 ผู้แทนระดับสูงของสหภาพยุโรปด้านการต่างประเทศและนโยบายความมั่นคง (EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy) เทียบเท่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหภาพยุโรป มีหน้าที่

1) ดูแลเรื่องนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงที่มาจากการตัดสินใจร่วมกันของประเทศสมาชิก และเป็นประธานในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (แทนระบบประเทศสมาชิกผลัดกันเป็นประธาน วาระละ 6 เดือน)

2) ดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการยุโรป โดยกำกับดูแลงานภายในคณะกรรมการยุโรปที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยกเว้นการค้าระหว่างประเทศ การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป และการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ซึ่งทำให้บุคคลที่รับหน้าที่นี้มีอำนาจหน้าที่ทั้งในคณะกรรมการยุโรป และคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยังคงมีอำนาจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านการทหาร/ความมั่นคงเช่นเดิม โดยการสนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลทั้งพลเรือนและทหารแก่สหภาพยุโรป เพื่อการดำเนินการด้านการป้องกันและความปลอดภัยร่วม (Common Security and Defence operations) ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของแต่ละประเทศสมาชิก

3. สนธิสัญญาสิทธิสบอนกำหนดให้มีการจัดตั้ง European External Action Service (EEAS) เพื่อทำหน้าที่เป็น “กระทรวงการต่างประเทศ” ของสหภาพยุโรป โดยมีการคัดสรรบุคลากรจากกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิก และสถาบันอื่น ๆ ของสหภาพยุโรปมาปฏิบัติราชการเพื่อสนับสนุนการทำงานของผู้แทนระดับสูงของสหภาพยุโรปด้านการต่างประเทศ โดย EEAS เริ่มปฏิบัติการเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2554 และดำเนินงานเป็นอิสระจากคณะกรรมการยุโรป และคณะมนตรียุโรป โดยมีสำนักงานใหญ่ ณ กรุงบรัสเซลส์

การจัดตั้ง EEAS ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกของสำนักงานคณะผู้แทนคณะกรรมการยุโรป เป็นสำนักงานคณะผู้แทนสหภาพยุโรป โดยอยู่ภายใต้สังกัด EEAS เอกอัครราชทูตและหัวหน้าคณะผู้แทนสหภาพยุโรป ทำหน้าที่เป็นผู้แทนสหภาพยุโรปในการดำเนินนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคงกับประเทศที่สาม โดยอำนาจหน้าที่ของ EEAS ได้แก่ 1) ทำหน้าที่เป็นกระทรวงการต่างประเทศของสหภาพยุโรป ในดำเนินนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง 2) รับผิดชอบในเรื่องการยุติความขัดแย้งระหว่างประเทศและการสร้างสันติภาพ ส่วนคณะกรรมการยุโรปรับผิดชอบงานด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาพลังงาน การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป และการค้าระหว่างประเทศ

4. สนธิสัญญาสิทธิสบอนเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่ทำให้พื้นฐานทางกฎหมายแก่สหภาพยุโรป ในการดำเนินการด้านความช่วยเหลือมนุษยธรรม โดยมีการระบุอย่างชัดเจนว่า การลดและขจัดความยากจนในประเทศที่สามเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของนโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายนี้ยังขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป เนื่องจากไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง

5. สนธิสัญญาสิทธิสบอนให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม และการจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยกำหนดว่า เป้าหมายหนึ่งของสหภาพยุโรป ได้แก่ การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการปกป้องและพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม โดยการจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งภายใต้นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป และสนธิสัญญาสิทธิสบอนยังระบุว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายหนึ่งของสหภาพยุโรป ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศที่สาม

6. สนธิสัญญาสิทธิสบอนได้กำหนดให้สภายุโรปมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากได้รับอำนาจมากขึ้นในการร่วมพิจารณาร่างกฎหมายของสหภาพยุโรปเกือบทั้งหมด (ในกระบวนการ Co-Decision ร่วมกับคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป) เช่น เกษตรกรรม พลังงาน ความมั่นคง การตรวจคนเข้าเมือง ยุติธรรม มหาดไทย และสาธารณสุข สนธิสัญญาสิทธิสบอนยังกำหนดให้สภายุโรปต้องหารือกับรัฐสภาของประเทศสมาชิกเกี่ยวกับร่างกฎหมาย ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการพิจารณาร่างกฎหมาย ซึ่งจะทำให้การทำงานของสหภาพยุโรปมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และในขณะเดียวกันจะมีความคาดหวังจากสภายุโรปสูงขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ มีการเพิ่มจำนวนสมาชิกสภายุโรปจากเดิมจำนวน 736 คน เป็นจำนวนไม่เกิน 750 คน โดยแต่ละประเทศสมาชิกจะมีสมาชิกสภายุโรปได้สูงสุดไม่เกิน 96 คน

1.3 โครงสร้าง สถาบันหลัก และกลไกการดำเนินงานและตัดสินใจ⁵

โครงสร้างการทำงานของสหภาพยุโรป ประกอบด้วย 4 สถาบันหลัก คือ คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) คณะมนตรียุโรป (European Council) คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (Council of the European Union) และสภายุโรป (European Parliament) มีอำนาจและความสำคัญต่อการดำเนินงานของสหภาพยุโรป ดังนี้

1) **คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission)** ประกอบด้วยคณะผู้บริหารสูงสุด เรียกว่า College of Commissioners จำนวน 27 คน และข้าราชการประจำจำนวนประมาณ 25,000 คน ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมาธิการ 1 คน และกรรมาธิการอีก 27 คน (ตามจำนวนรัฐสมาชิก 27 ประเทศ) มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และได้รับการแต่งตั้งโดยคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป โดยความเห็นชอบของสภายุโรป ซึ่งมีอำนาจลงมติไม่รับรองคณะกรรมาธิการยุโรปทั้งคณะ แต่ไม่มีอำนาจที่จะเลือกไม่รับรองกรรมาธิการเป็นรายบุคคล คณะกรรมาธิการยุโรปเป็นสถาบันหลักในด้านการบริหารของสหภาพยุโรป ตั้งอยู่ใน กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม มีหน้าที่ในการเสนอร่างกฎระเบียบของสหภาพยุโรป ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปและสภายุโรป (ในกรณีทั่วไปโดยส่วนใหญ่) ก่อนที่รัฐสมาชิกสหภาพยุโรปและ/หรือสถาบันของสหภาพยุโรปที่เกี่ยวข้องจะนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการยุโรปมีบทบาทสำคัญในการปกป้องผลประโยชน์ร่วมของสหภาพยุโรป และทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสหภาพยุโรป (Guardian of the Treaties) ของรัฐสมาชิก หากตรวจพบการละเมิดกฎระเบียบของสหภาพยุโรป คณะกรรมาธิการยุโรปมีอำนาจที่จะฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (Court of Justice of the European Union) โดยมีนางอัวร์ ชูลา ฟ็อน แดร์ เลอิน (Ursula von der Leyen) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของเยอรมนี ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมาธิการยุโรปตั้งแต่เดือนธันวาคม 2562

2) **คณะมนตรียุโรป (European Council)** เป็นเวทีการประชุมของประมุขแห่งรัฐ/ผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปมีการประชุมคณะมนตรียุโรปอย่างเป็นทางการปีละ 4 ครั้ง โดยประธานคณะกรรมาธิการยุโรปจะเข้าร่วมการประชุมด้วยทุกครั้ง ซึ่งผู้นำสหภาพยุโรปจะร่วมกันตัดสินใจในประเด็นด้านนโยบายที่สำคัญต่อสหภาพยุโรป และแม้ว่าผลการประชุมของคณะมนตรียุโรปจะไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย แต่ก็มีส่วนสำคัญอย่างมากในการกำหนดทิศทางและนโยบาย ทั้งกิจการภายใน นโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรป และเป็นกรอบปฏิบัติให้กับสถาบันอื่นๆ ของสหภาพยุโรป โดยสนธิสัญญาลิสบอนได้ให้สถานะทางกฎหมายแก่คณะมนตรียุโรปและมีการสร้างตำแหน่งใหม่ คือ ประธานคณะมนตรียุโรป (President of the European Council) ซึ่งนายชาร์ล มีแชล (Charles Michel) อดีตนายกรัฐมนตรีเบลเยียมดำรงตำแหน่งดังกล่าวตั้งแต่เดือนธันวาคม 2562 ทำหน้าที่ประธานในการประชุมคณะมนตรียุโรป และมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้แทนสหภาพยุโรปหลักด้านการต่างประเทศ

⁵ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (30 พฤศจิกายน 2565). สหภาพยุโรป (The European Union - EU). สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/89715-สหภาพยุโรป-the-european-union-eu?page=5d6ac39e15e39c3f300018dd&menu=5dc144e7e76fc740ee44d222>

3) สภายุโรป (European Parliament) สมาชิกสภายุโรป อยู่ในวาระครั้งละ 5 ปี มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป เดิมมีบทบาทด้านนิติบัญญัติจำกัดและไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอร่างกฎระเบียบของสหภาพยุโรป ทั้งนี้ สนธิสัญญาลิสบอนได้เพิ่มอำนาจให้กับสภายุโรปในการพิจารณารับรองร่างกฎระเบียบของสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นกว่า 50 สาขา ภายใต้ “Co-Decision Procedure” ทำให้สภายุโรปมีบทบาทเท่าเทียมกับคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปในการพิจารณารับรองกฎระเบียบของสหภาพยุโรป ซึ่งครอบคลุมถึงความตกลงระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศที่สาม อาทิ ความตกลงเขตการค้าเสรี และกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Partnership and Cooperation Agreement: PCA) โดยมีนางโรเบอร์ตา เมตโซลา (Roberta Metsola) จากมอลตา ตำแหน่งประธานสภายุโรป ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565⁶

4) คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (The Council of the European Union) เป็นองค์กรตัดสินใจหลักของสหภาพยุโรป โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปทั้งหมด (ส่วนใหญ่เป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ตามสาขาของนโยบายที่หารือ) จึงเป็นที่มาของคำเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า “Council of Ministers” และมีหน้าที่พิจารณาร่างกฎระเบียบของสหภาพยุโรป และอนุมัติงบประมาณร่วมกับสภายุโรป โดยเป็นเวทีสำคัญในการประสานงานด้านนโยบายเศรษฐกิจ นโยบายร่วมด้านการต่างประเทศ และความมั่นคง (CFSP) ตลอดจนกำกับดูแลการทำงานของคณะกรรมการยุโรป และประสานงานเรื่องอื่น ๆ ระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกจะผลัดกันทำหน้าที่เป็นประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป วาระ 6 เดือน โดยปัจจุบันประเทศฮังการีทำหน้าที่เป็นประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567⁷ โดยจะทำหน้าที่ประสานในการประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในสาขาต่างๆ ยกเว้นในด้านการต่างประเทศ ซึ่งสนธิสัญญาลิสบอนกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้แทนระดับสูงของสหภาพยุโรปด้านการต่างประเทศและนโยบายความมั่นคง นอกจากนี้ สนธิสัญญาลิสบอนยังได้กำหนดให้มีตำแหน่งผู้แทนระดับสูงของสหภาพยุโรปด้านการต่างประเทศและนโยบายความมั่นคง (EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy) เพิ่มเติม โดยได้รับการแต่งตั้งจากคณะมนตรียุโรป มีหน้าที่ดูแลเรื่องนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงที่มาจากการตัดสินใจร่วมกันของประเทศสมาชิกด้วย⁸

⁶ The President European Parliament. (n.d.). **Biography**. Retrieved July 25, 2024 from <https://the-president.europarl.europa.eu/en/the-presidency>

⁷ The Council of the European Union. (n.d.). **The Council presidency**. Retrieved July 25, 2024 from <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/>

⁸ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (30 พฤศจิกายน 2565). **สหภาพยุโรป (The European Union - EU)**. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/89715-สหภาพยุโรป-the-european-union-eu?page=5d6ac39e15e39c3f300018dd&menu=5dc144e7e76fc740ee44d222>

1.4 ความสัมพันธ์ไทย-สหภาพยุโรป⁹

1) ภาพรวม

ไทยให้ความสำคัญกับสหภาพยุโรป เนื่องจากเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและเป็นตลาดขนาดใหญ่ ด้วยการมีจำนวนประชากรประมาณ 500 ล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ปีละประมาณ 16,000 พันล้านยูโร และเป็นภูมิภาคที่มีอำนาจซื้อสูงที่สุดในโลก สหภาพยุโรปจึงเป็นผู้นำในเวทีการค้าโลกที่มีอำนาจต่อรองสูง และมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการค้าระหว่างประเทศ ทั้งในด้านกฎ ระเบียบ และนโยบายด้านการค้า และที่มีใช้การค้าที่สำคัญของโลก (Global Standards Setter) โดยสหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญต่อไทยว่าเป็นหุ้นส่วนสำคัญของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในมิติ การเมืองและความมั่นคง ซึ่งไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งในกรอบอื่น ๆ เช่น อาเซียน-สหภาพยุโรป (ASEAN-EU) และในกรอบ ARF (ASEAN Regional Forum)

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ไทยต่อสหภาพยุโรป คือ การเน้นว่าไทยยึดมั่นในคุณค่าประชาธิปไตยและระบบการค้าเสรี เช่นเดียวกับสหภาพยุโรป เพื่อให้สหภาพยุโรป มีความเชื่อมั่นในเสถียรภาพและความต่อเนื่องของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของไทย และเพื่อให้เห็นว่าไทยเป็นหุ้นส่วนหลักในภูมิภาค ซึ่งจะช่วยในการขยายการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการรับเทคโนโลยี และนวัตกรรมจากสหภาพยุโรปเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในระยะยาว

2) ด้านเศรษฐกิจ

สหภาพยุโรปมีกฎระเบียบมาตรฐานทางการค้า และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด มีมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัย (SPS) ในระดับสูง ประเด็นด้านเศรษฐกิจจะระหว่างกันที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการตรวจเข้มสินค้าผักสดส่งออกจากไทยไปสหภาพยุโรป มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของสหภาพยุโรปที่ใช้กับสินค้าไทยบางชนิด กฎระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วยการต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU) กฎระเบียบสร้างระบบการค้าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (EU Emission Trading Scheme: EU ETS) สำหรับการขนส่งทางอากาศ การจัดทำความตกลง Voluntary Partnership Agreement ภายใต้กฎระเบียบ FLEGT เพื่อป้องกันปัญหาการค้าไม้ที่ผิดกฎหมาย

ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้รับอนุมัติการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยเป็นจำนวนมาก โดยมีโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของยุโรป (มูลค่าการลงทุน 1,000 ล้านบาทขึ้นไป) อาทิ กิจการผลิตพลาสติกและผลิตภัณฑ์เคลือบพลาสติก ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์ชิ้นส่วนยานยนต์ ผลิตภัณฑ์ สำหรับการลงทุนและการดำเนินธุรกิจของไทยในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป โดยใช้ ยี่ห้อไทย เช่น ธุรกิจอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านอาหารไทย การผลิตกระดาษ ธุรกิจแฟชั่น/อัญมณี ธุรกิจโรงแรม การผลิตเหล็ก การค้าปลีก อุตสาหกรรมการเกษตร เป็นต้น

⁹ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (30 พฤศจิกายน 2565). สหภาพยุโรป (The European Union -- EU). สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc2715e39c306000a35d?cate=5d5bcb4e15e39c3060006872>

3) ด้านการเมือง

โดยรวมไทยกับสหภาพยุโรปมีความสัมพันธ์ที่ดีและราบรื่น ในมุมมองของสหภาพยุโรป ไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว วัฒนธรรม และมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งสหภาพยุโรปให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ไทยจึงเป็นหุ้นส่วนสำคัญของสหภาพยุโรป ทั้งในด้านการเมือง และเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยไทยกับสหภาพยุโรปมีกลไกดำเนินการความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคี ได้แก่ การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสไทย-สหภาพยุโรป โดยมีการหารือในประเด็นต่าง ๆ ทั้งในความสัมพันธ์ทวิภาคี ประเด็นระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศที่อยู่ในความสนใจร่วมกัน การเจรจาจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างไทยกับประชาคมยุโรป และการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป เป็นต้น

4) ความร่วมมือทางวิชาการไทย-สหภาพยุโรป

1. ความร่วมมือทางวิชาการในระดับทวิภาคีระหว่างไทยและสหภาพยุโรปดำเนินผ่านโครงการ Thailand-EC Cooperation Facility (TEC) ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากงบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหภาพยุโรป ในปี 2550-2556 ในหมวด Development Cooperation Instrument (DCI) ซึ่งเน้นเรื่อง การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศกำลังพัฒนา ในด้านต่าง ๆ อาทิ การจัดการความยากจน การส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. โครงการ TEC มีงบประมาณจำนวน 17 ล้านยูโร สำหรับการดำเนินงานระหว่างปี 2550-2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ใน 4 ด้าน คือ 1) การปรับตัวให้ทันพัฒนาการของกฎระเบียบการค้าของสหภาพยุโรป 2) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการศึกษา 3) สิ่งแวดล้อม 4) ธรรมชาติ การโยกย้ายถิ่นฐาน และสิทธิมนุษยชน

3. รูปแบบความร่วมมือในโครงการ TEC 2 แบบ คือ 1) Call for Proposal โดยสหภาพยุโรป จะออกประกาศหัวข้อวิจัยให้หน่วยงานราชการและองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไรของไทย เช่น สถาบันการศึกษา ยื่นข้อเสนอโครงการ และ 2) Policy Dialogue โดยสหภาพยุโรปจะสนับสนุนข้อเสนอโครงการตามความประสงค์ของหน่วยงานราชการของไทยที่เกี่ยวข้องกับ 4 สาขาความร่วมมือข้างต้น อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงพลังงาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เป็นต้น

1.5 ความตกลงระหว่างไทย-สหภาพยุโรปที่อยู่ในระหว่างการพิจารณา

1) การเจรจาจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: PCA)

2) การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป (Thailand-EU Free Trade Area Agreement: FTA)

2. กรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป

ประวัติการเจรจา PCA¹⁰

ไทยและสหภาพยุโรป มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและยาวนาน โดยนับตั้งแต่วันที่ประชาคมยุโรปได้มาตั้งสำนักงานผู้แทนประจำประเทศไทยในปี 2521 ซึ่งถือเป็นแห่งแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสัมพันธ์ไทย-สหภาพยุโรปได้เติบโต และมีหลากหลายมิติเพิ่มมากขึ้น โดยไทยได้ยกระดับจาก “ประเทศผู้รับความช่วยเหลือ” เป็น “หุ้นส่วนที่เท่าเทียมกับสหภาพยุโรป” ส่วนสหภาพยุโรปได้กลายเป็นคู่ค้าที่มีความสำคัญต่อไทย มีมูลค่าการค้าสูงเป็นอันดับที่ 5 และนักลงทุนจากสหภาพยุโรปลงทุนสะสมในไทยสูงเป็นอันดับที่ 2 นอกจากนี้ มาตรฐานของสหภาพยุโรปในหลาย ๆ ด้าน ก็เป็นหมุดหมายที่ไทยต้องการจะไปให้ถึงด้วย

ในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดทำร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก (PCA ไทย-สหภาพยุโรป) หรือที่มีชื่อทางการว่า Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation between the European Union and its Member States, of the one part, and the Kingdom of Thailand, of the other part หรือกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกกับราชอาณาจักรไทย ที่มีเป้าหมายในการรับมือกับประเด็นระดับโลกร่วมกัน และสร้างแบบแผนความร่วมมือที่ลงรายละเอียดในแต่ละด้าน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนพัฒนาการความสัมพันธ์ไทย-สหภาพยุโรป ที่แน่นแฟ้นขึ้นด้วย PCA จึงเป็นหนึ่งในรูปแบบความตกลงระหว่างประเทศที่สหภาพยุโรปใช้ในการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ และแนวทางการร่วมมือกับประเทศที่สหภาพยุโรปมองว่าเป็นหุ้นส่วนสำคัญ

ไทยและสหภาพยุโรปเริ่มการเจรจา PCA มาตั้งแต่ปี 2547 โดยไทยเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่สหภาพยุโรปเริ่มเจรจา ซึ่งสะท้อนว่าสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับไทย และในขณะเดียวกัน ไทยเองก็เล็งเห็นถึงประโยชน์ในการมี PCA กับสหภาพยุโรป ทั้งต่อการพัฒนาของประเทศ สถานะ และภาพลักษณ์ของไทยในระดับระหว่างประเทศ โดยเมื่อปี 2556 สองฝ่ายเคยเจรจาจนได้ข้อสรุป และมีการลงนามย่อแล้ว แต่เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองในปี 2557 จึงทำให้กระบวนการ PCA ต้องหยุดชะงักลง

ช่วงปลายปี 2562 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ทั้งสองฝ่ายจึงกลับมาเริ่มกระบวนการ PCA อีกครั้ง ตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา การเจรจาร่าง PCA รอบใหม่ได้ดำเนินมาอย่างเข้มข้น โดยได้รับการสนับสนุนข้อมูลและทำที่ไทยจากหน่วยงานไทยกว่า 50 แห่ง ไทยได้เริ่มหารือเพื่อเตรียมการเจรจา

¹⁰ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2566). **ประวัติการเจรจา PCA**. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก https://europetouch.mfa.go.th/th/content/ประวัติการเจรจา-pca?cate=640168a1b55_d397d747b6713

PCA รอบใหม่กับฝ่ายสหภาพยุโรป โดยได้หารือเตรียมการกันทั้งในระดับเทคนิค และแบบเต็มคณะ ตลอดจนหารือภายในกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) การหารือกับหน่วยงานภายใน 9 ครั้ง 2) การหารือกับฝ่ายสหภาพยุโรปในระดับเทคนิค 8 ครั้ง และ 3) การหารือเพื่อเตรียมการเจรจา 5 รอบ โดยเมื่อร่างกรอบการเจรจา PCA ผ่านมติคณะรัฐมนตรีแล้ว ไทยได้เจรจากับฝ่ายสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการ 2 รอบ และได้ข้อสรุปในที่สุดในวันที่ 27 กรกฎาคม 2565

PCA ฉบับใหม่ได้รับการปรับปรุงจากฉบับปี 2556 โดยการปรับแก้และเพิ่มเติมเนื้อหาให้สะท้อนบริบทโลกในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เช่น การเพิ่มประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการค้าดิจิทัล รวมถึงประเด็นที่เป็นความสนใจร่วมของทั้งสองฝ่าย เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และด้าน ICT โดยมีจำนวนข้อบทเพิ่มเติมจากฉบับปี 2556 จำนวน 53 ข้อ เป็น 64 ข้อ โดยข้อที่เพิ่มขึ้นมีดังนี้ 1) อาวุธขนาดเล็ก อาวุธเบาและอาวุธตามแบบอื่น ๆ 2) ระบบอาหารที่ยั่งยืน 3) การค้าดิจิทัล 4) ความเท่าเทียมระหว่างเพศ และการเสริมพลังสตรีและเด็กหญิง 5) ความร่วมมือด้านการยุติธรรม 6) การคุ้มครองทางกงสุล 7) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 8) สมุทรภิบาล

การปรับปรุง PCA ในรอบนี้สะท้อน 1) ประเด็นระดับโลกที่เป็นข้อท้าทายร่วมของไทยและสหภาพยุโรป ซึ่งสองฝ่ายเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกัน 2) พัฒนาการความสัมพันธ์และความร่วมมือไทย-สหภาพยุโรป ตั้งแต่ช่วงปี 2557 และ 3) ประเด็นที่เป็นแกนทางนโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรปที่มีความเข้มข้นขึ้น และคาดหวังให้ไทยยอมรับ โดยเฉพาะหลักการประชาธิปไตย และการปกป้องสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ร่าง PCA ได้ผ่านการขัดเกลาภาษาทางกฎหมาย (Legal Scrubbing) เพื่อให้เกิดความสม่ำเสมอของภาษา และลดการตีความที่แตกต่างกัน โดยได้พิจารณาความถูกต้องของตัวบทตามหลักกฎหมายประกอบกับภาษาที่มีการตกลงกันในการเจรจาด้วย จนเมื่อแล้วเสร็จ หัวหน้าคณะเจรจาได้ลงนามย่อร่าง PCA เมื่อต้นเดือนกันยายน 2565 เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องครบถ้วนของสารัตถะตามที่ได้เจรจากันมา หลังจากการลงนามย่อกันทั้งสองฝ่ายได้นำร่าง PCA เข้าสู่กระบวนการแปลร่าง PCA ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของสหภาพยุโรปที่เหลืออีกจำนวน 23 ภาษา และภาษาไทย ตลอดจนกระบวนการภายในอื่น ๆ ของทั้งสองฝ่าย โดยเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2565 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปได้เห็นชอบร่าง PCA และให้มีการลงนามร่าง PCA ได้ ส่วนฝ่ายไทยเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2565 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่าง PCA และอนุมัติให้ลงนามได้เช่นกัน

เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2565 ในห้วงการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหภาพยุโรป สมัยพิเศษ ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม นายดอน ปรมัตถ์วินัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะนั้นได้ลงนามร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรป และรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง ร่วมกับฝ่ายสหภาพยุโรป ได้แก่ นายเป็ตร ฟียาลา (H.E. Mr. Petr Fiala) นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐเช็กในฐานะประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป และนายโฮเซป บอร์เรลล์ ฟอนเตเยส (Mr. Josep Borrell Fontelles) รองประธานคณะกรรมการยุโรปและผู้แทนระดับสูงของสหภาพยุโรปด้านการต่างประเทศและนโยบายความมั่นคง (HR/VP) โดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น นายชาร์ล มีเชล (Mr. Charles Michel) ประธานคณะมนตรียุโรป และนางอัวร์ซูลา ฟ็อน แดร์ ลอยิน (Mrs. Ursula von der Leyen) ประธานคณะกรรมการยุโรป ร่วมเป็นสักขีพยาน

ภายหลังการลงนาม ฝ่ายไทยจะนำร่าง PCA เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาเพื่อให้มีผลผูกพัน โดยในระหว่างนี้ ทั้งสองฝ่ายจะหารือเพื่อจัดทำ Rules of Procedure ของคณะกรรมการร่วม (Joint Committee) สำหรับดูแลเรื่องการบังคับใช้ร่าง PCA เพื่อให้ร่าง PCA เป็นประโยชน์ต่อทุกกลุ่มและมีความครอบคลุม ในการปฏิบัติ ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง กระทรวงการต่างประเทศจึงมุ่งเน้นการเพิ่มการปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยมีแผนจะจัดการสัมมนากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่องในประเด็นต่าง ๆ

กระบวนการจัดทำกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป

- 17 สิงหาคม 2547** คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นเจ้าภาพในการเจรจา กรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป
- ปี 2556** บรรลุการเจรจาร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป และได้ลงนามย่อเป็นครั้งแรก
- ปี 2557** ฝ่ายสหภาพยุโรปประจักษ์กระบวนการเจรจา PCA กับไทยเนื่องจากสถานการณ์ การเมืองไทย
- 14 ตุลาคม 2562** ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป มีมติให้เพิ่มพูน ความสัมพันธ์กับไทย และเริ่มการเจรจาร่างกรอบความตกลง PCA ไทย- สหภาพยุโรป รอบใหม่
- ปี 2563** สองฝ่ายแลกเปลี่ยนร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ที่ปรับแก้เพิ่มเติม
- 25 กันยายน 2563** กรมยุโรปจัดประชุมประสานท่าทีหน่วยงานไทยต่อร่างที่ฝ่ายสหภาพยุโรป ปรับแก้เป็นครั้งแรก
- กันยายน 2563-พฤษภาคม 2565** มีการหารือกันทั้งในระดับเทคนิคและแบบเต็มคณะ ตลอดจนหารือภายใน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) การหารือกับหน่วยงานภายใน 9 ครั้ง 2) การหารือ กับฝ่ายสหภาพยุโรป ในระดับเทคนิค 8 ครั้ง และ 3) การหารือเพื่อเตรียม การเจรจา และแลกเปลี่ยนความเห็นในเชิงสารัตถะ 4 รอบ
- 30 พฤษภาคม 2565** คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกรอบการเจรจา PCA และรับทราบองค์ประกอบ คณะเจรจา
- 1 มิถุนายน 2565** การเจรจาร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ครั้งที่ 1
- 2 มิถุนายน 2565** การเจรจาร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ครั้งที่ 2
- 18 กรกฎาคม 2565** การหารือระดับเจ้าหน้าที่เพื่อขัดเกลาภาษาทางกฎหมาย (Legal Scrubbing)
- 27 กรกฎาคม 2565** คณะเจรจาสองฝ่ายบรรลุผลการเจรจาร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป
- 2 กันยายน 2565** นางจุฬามณี ชาติสุวรรณ รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หัวหน้าคณะเจรจา ฝ่ายไทย ลงนามย่อร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ร่วมกับนาง Paola Pampaloni รองอธิบดีกรมเอเชียแปซิฟิก กระทรวงการต่างประเทศ สหภาพยุโรป

- สะท้อนการบรรลุผลการเจรจาด้านสาระสำคัญของร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความ
ความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก
ฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง
- 29 กันยายน 2565** การสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ของร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ณ โรงแรม เดอะ สุโกศล
กรุงเทพฯ
- 24 ตุลาคม 2565** คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปด้านการต่างประเทศ (Foreign Affairs Council:
FAC) อนุมัติการลงนามร่างกรอบความตกลง PCA
- 6 ธันวาคม 2565** คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบการลงนามร่างกรอบความตกลง PCA และให้เสนอ
เรื่องต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณา
- 14 ธันวาคม 2565** รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงนามร่างกรอบ
ความตกลง PCA ร่วมกับนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐเช็ก และ HR/VP โดยมี
นายกรัฐมนตรี ประธานคณะมนตรียุโรป และประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
เป็นสักขีพยาน ในห้วงการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหภาพยุโรป สมัยพิเศษ
ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม
- ปี 2566** จัดสัมมนากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป แบบรายประเด็น
(thematic) และเตรียมเสนอร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป เข้าสู่วาระการพิจารณา
ของรัฐสภา

3. ถาม-ตอบ เรื่องร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ภายใต้ความสัมพันธ์ไทย-สหภาพยุโรป ยุคใหม่¹¹

1) ยุคใหม่ของความสัมพันธ์ไทย-สหภาพยุโรป

ภายใต้บริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์
ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ในฐานะคู่ค้าอันดับ 5 รองจากอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา
และนักลงทุนสะสมอันดับที่ 2 ของไทย กำลังก้าวสู่ยุคใหม่ที่ทั้งสองฝ่ายมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันอย่างรอบด้าน
เพื่อยกระดับการเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญและไว้วางใจได้ในบริบทโลก

การเจรจาร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพยุโรป
และรัฐสมาชิกกับราชอาณาจักรไทย (Thailand-EU Comprehensive Partnership and Cooperation
Agreement) หรือที่เรียกว่า PCA จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยจะจัดระเบียบ
ความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรป ให้มีแบบแผนและลงรายละเอียดในแต่ละประเด็น ให้ความร่วมมือมีกรอบทาง

¹¹ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2566). ถาม-ตอบ เรื่องร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-EU ภายใต้ความสัมพันธ์ไทย-EU
ยุคใหม่. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/ถาม-ตอบ-เรื่องร่างกรอบความตกลง-pca-ไทย-eu-ภายใต้คว>

กฎหมายรองรับ และมีทิศทางชัดเจน เพื่อมุ่งไปสู่การยกระดับเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือที่ครอบคลุมทุกประเด็น ทำให้ประเทศและคนไทยได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้ ประสบการณ์และแนวปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของสหภาพยุโรป เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยและส่งเสริมความเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของไทยและประชาคมอาเซียน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ตลอดจนพัฒนาระบบ การจัดการในประเทศให้มีความทันสมัยทัดเทียมสากลต่อไป

2) PCA คืออะไร

Thailand-EU Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement หรือ PCA มีชื่อ ทางการว่า Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation between the European Union and its Member States, of the one part, and the Kingdom of Thailand, of the other part หรือกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างสหภาพ ยุโรป และรัฐสมาชิกกับราชอาณาจักรไทย

PCA เป็นกรอบความตกลงที่ไทยจัดทำร่วมกับสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิกทั้ง 27 ประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ ให้มีทิศทางและแบบแผนในระยะยาว บนหลักการที่ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น การเคารพหลักการสากลต่าง ๆ ด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน นิติรัฐและนิติธรรม เศรษฐกิจที่เปิดเสรี การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ การที่ทั้งสองฝ่ายมีกรอบความร่วมมือดังกล่าวจะนำไปสู่ การดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนใกล้ชิดระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิก ส่งผลให้เป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในเวทีโลก

3. PCA มีโครงสร้างอย่างไร

PCA ครอบคลุมสาขาความร่วมมืออย่างรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ประกอบด้วย ส่วนอารัมภบท 64 ข้อ (Article) ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ 1) ขอบเขตและหลักการทั่วไป (Nature and Scope) 2) ความร่วมมือระดับ ทวิภาคีและระดับภูมิภาค (Bilateral and Regional Cooperation) 3) ความร่วมมือในประเด็นการค้าและการลงทุน (Cooperation on Trade and Investment Issue) 4) ความร่วมมือด้านยุติธรรม เสรีภาพ และความมั่นคง (Cooperation in the Area of Justice, Freedom and Security) 5) ความร่วมมือในสาขาอื่น ๆ (Cooperation in other Sectors) 6) เครื่องมือสำหรับความร่วมมือ (Means of Cooperation) 7) กรอบความร่วมมือเชิงสถาบัน (Institutional Framework) 8) ข้อบทสุดท้าย (Final Provisions) และแถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) 2 ข้อ ต่อท้ายอันเป็นส่วนหนึ่งของร่างกรอบความตกลง PCA

4) ทำไมไทยจึงตัดสินใจทำ PCA กับสหภาพยุโรป และรัฐสมาชิก

PCA จะช่วยยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป และรัฐสมาชิกให้ก้าวไปสู่ความเป็น หุ้นส่วนรอบด้านและพันธมิตรที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น โดย PCA เปรียบเสมือนตัวชี้วัดว่า ไทยจะยึดมั่นและสนับสนุน ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เป็นสากลของสหภาพยุโรป รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยในฐานะ หุ้นส่วนยุทธศาสตร์ที่สำคัญ (Key Strategic Partner) ในภูมิภาคนี้ได้ พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสทางการค้า การลงทุน

การท่องเที่ยว และศักดิ์ศรีของประเทศในเวทีระหว่างประเทศ และ PCA ยังเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ และแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรป เพื่อยกระดับมาตรฐานด้านต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน

5) PCA มีผลผูกพันตามกฎหมายหรือไม่

PCA ถือเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศ โดยกำหนดพันธกรณีระหว่างคู่ภาคีไว้เพื่อเป็นพื้นฐานความร่วมมือระหว่างกันในลักษณะกว้าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติตาม และมีเนื้อหามุ่งเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันในหลากหลายสาขาที่ทั้งสองฝ่ายมีความสนใจร่วมกัน จึงอยู่ในดุลพินิจของทั้งสองฝ่ายที่จะใช้กรอบความตกลง PCA เป็นเครื่องมืออย่างสร้างสรรค์ในการกระชับความร่วมมือ โดยประเด็น/สาขาความร่วมมือที่ปรากฏใน PCA ถือเป็นสาขาที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญอันดับต้น ๆ และสามารถหารือเพื่อขยายความร่วมมือไปยังสาขาอื่นได้

6) การกำหนดสาขาความร่วมมือใน PCA มีที่มาอย่างไร

เนื้อหาของ PCA ไม่ใช่ประเด็นใหม่ทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมสาขาความร่วมมือที่ไทยดำเนินการกับสหภาพยุโรป และประเทศสมาชิกอยู่แล้ว ส่วนที่เพิ่มขึ้นมา จะเป็นประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสนใจ หรือเป็นนโยบายใหม่หรือค่านิยมที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญ เช่น ระบบผลิดอาหารที่ยั่งยืน การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การค้าดิจิทัล ซึ่งเป็นโอกาสดีที่ฝ่ายไทยจะได้เรียนรู้การดำเนินการในประเด็นเหล่านี้จากฝ่ายสหภาพยุโรปด้วย

7) PCA สำคัญอย่างไรต่อการจัดทำความตกลง FTA กับสหภาพยุโรป

PCA ไม่ใช่การเจรจาเพื่อเปิดตลาดหรือเพื่อยอมรับมาตรฐานทางการค้าที่สหภาพยุโรปกำหนดแต่ฝ่ายเดียว แต่เป็นการกำหนดแผนความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ แนวปฏิบัติที่ตีระหว่างกัน ซึ่งรวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการค้าด้วย PCA จึงเป็นเอกสารที่รับประกันว่าไทยมีค่านิยม และแนวทางการยกระดับมาตรฐานต่าง ๆ สอดคล้องกับสหภาพยุโรป และแนวทางการพัฒนาของทั้งสองฝ่ายจะเอื้อให้เกิดสภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบและมาตรฐานที่เหมาะสมต่อการค้าและการลงทุนของภาคเอกชนอย่างเท่าเทียมกัน (“Level Playing Field”) ซึ่งจะเอื้อต่อการเรียกความเชื่อมั่นของฝ่ายสหภาพยุโรปในการเจรจา FTA ของไทยต่อไปด้วย

8) ประโยชน์ของ PCA ต่อภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และคนไทย

ความร่วมมือภายใต้ PCA ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ โดยมุ่งเน้นยกระดับการบริหารจัดการในสาขาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพขึ้น รวมถึงการปรับกฎระเบียบของไทยให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ดังนั้น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และคนไทย จะได้รับประโยชน์ในทางอ้อมจากความร่วมมือภายใต้ PCA

9) สหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกได้ประโยชน์อะไรจากการทำ PCA กับไทย

PCA เป็นกรอบความตกลงที่ฝ่ายสหภาพยุโรปผลักดันให้มีขึ้นกับทุกประเทศที่สหภาพยุโรปต้องการจะยกระดับความสัมพันธ์ โดยใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ต่อไป ขณะเดียวกันก็หวังจะให้ PCA เป็นเครื่องมือสร้างความมั่นใจว่าประเทศคู่เจรจามีค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐานของตน เช่น การเชิดชูหลักประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาล

ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ที่ใช้การหารือด้านนโยบาย (Policy Dialogue) และการแบ่งปันองค์ความรู้ (Knowledge Sharing) ในลักษณะหุ้นส่วน

10) PCA ถือเป็นนโยบายการต่างประเทศของสหภาพยุโรปหรือไม่

PCA เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินนโยบายการต่างประเทศและความมั่นคงร่วมของสหภาพยุโรป (Common Foreign and Security Policy: CFSP) โดยสหภาพยุโรปมีท่าทีค่อนข้างชัดเจนในหลายประเด็นที่พยายามผลักดันในการเจรจากับทุกประเทศ โดยเฉพาะประเด็นการเคารพสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และความร่วมมือในการต่อต้านอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง สหภาพยุโรปต้องการการสนับสนุนจากไทย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสหภาพยุโรปมีผลประโยชน์ทั้งในแง่เศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ จึงต้องการให้ไทยเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนใกล้ชิดของตนในภูมิภาคนี้

11) สหภาพยุโรปจัดทำ PCA กับประเทศอาเซียนใดแล้วบ้าง

ขณะนี้สหภาพยุโรปได้บรรลุการเจรจากรอบความตกลง PCA ร่วมกับประเทศในอาเซียนแล้ว 6 ประเทศ (รวมไทย) ได้แก่ อินโดนีเซีย ปี 2557 สิงคโปร์ ปี 2557 เวียดนาม 2559 ฟิลิปปินส์ 2560 มาเลเซีย 2565 และไทย 2565 โดยทั้งหมดเจรจาเสร็จสิ้นแล้ว แต่มีสถานะการลงนาม การรอให้สัตยาบัน และการบังคับใช้แตกต่างกัน

4. การสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป¹²

ผลการจัดสัมมนาโดยกรมยุโรป กระทรวงต่างประเทศ เพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2565 ณ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ มีดังนี้

1) ภาพรวม

ในวันที่ 29 กันยายน 2565 กรมยุโรปได้จัดการสัมมนากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก (PCA ไทย-สหภาพยุโรป) ที่โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกว่า 120 คน จากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม โดย 1) พิธีเปิดมีการกล่าวถึงกระบวนการจัดทำ PCA มุมมองของสหภาพยุโรป ต่อภูมิภาค และความสัมพันธ์ไทย-สหภาพยุโรป ในภาพรวม 2) การสัมมนาแบบเต็มคณะ โดยผู้ร่วมสัมมนา ได้นำเสนอสรุปเนื้อหาของร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่าง สหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกฝ่ายหนึ่งกับราชอาณาจักรไทยอีกฝ่ายหนึ่ง และอธิบายถึงความสำคัญและประโยชน์ ต่อไทย รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไปปฏิบัติ และ 3) การสัมมนากลุ่มย่อย ได้หารือในประเด็น ความร่วมมือใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) นโยบายการค้าและมาตรฐาน 2) การเมืองและความมั่นคง และ 3) ความร่วมมือ รายสาขาอื่น ๆ เช่น สาธารณสุข ICT เป็นต้น

¹² กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2566). ผลการสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่าง PCA ไทย-อียู. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/ผลการสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น?cate=640168a1b55d397d747b6713>

ผลการสัมมนาบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูลและรับฟังข้อคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงโอกาสและข้อท้าทายในความร่วมมือกับสหภาพยุโรปภายใต้ร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติตามร่างกรอบความตกลงต่อไป

2) ประเด็นสำคัญที่มีการนำขึ้นมาพิจารณาในช่วงการสัมมนาแบบเต็มคณะ (Plenary Session)

- PCA ไม่ใช่เรื่องใหม่ โดยเป็นความตกลงที่สหภาพยุโรปจะเสนอทำกับประเทศหุ้นส่วนสำคัญ เพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ และวางแผนงานความร่วมมือแบบกว้าง ๆ ซึ่งเมื่อไทยพิจารณาข้อเสนอของสหภาพยุโรปก็เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อไทยด้วยเช่นกัน

- ประโยชน์ของสหภาพยุโรป คือ การยกระดับความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ตลอดจนมาตรฐานในด้านต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการเจรจา FTA กับสหภาพยุโรป นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการแบ่งปันองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของไทยด้วย เช่น หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การท่องเที่ยว การส่งเสริมสิทธิสตรี เป็นต้น โดยถือเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และความร่วมมือที่สมดุล

- การจัดทำ PCA คำนึงถึงกฎหมายและพันธกรณีระหว่างประเทศของไทย ตลอดจนเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ สองฝ่ายมีความเท่าเทียมในการเจรจา และเนื้อหาที่มีความสมดุลและเอื้อประโยชน์ให้ทั้งสองฝ่าย (win-win)

- การนำ PCA ไปปฏิบัติควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการเยียวยาผลกระทบต่อภาคส่วนต่าง ๆ โดยไทยสามารถมีส่วนในการกำหนดบรรทัดฐานในเรื่องต่าง ๆ ได้เช่นกัน เช่น หลักการวางคนเป็นศูนย์กลาง หลักการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เป็นต้น

- ความร่วมมือไทย-สหภาพยุโรป ภายใต้ PCA สะท้อนการยึดมั่นในค่านิยมสากลร่วมกัน โดยเฉพาะหลักการภูมิภาคนิยม และระเบียบระหว่างประเทศที่อิงกฎเกณฑ์ แสดงให้เห็นถึงความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมภายใต้บริบทที่สหภาพยุโรปต้องการเพิ่มบทบาทในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกในขณะนี้

3) ข้อเสนอแนะในการนำร่างกรอบความตกลง PCA ไปปฏิบัติ

- กรณีประมง IUU การยอมรับมาตรฐานบางอย่างของสหภาพยุโรป และปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตท้องถิ่น ควรมีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลกับการรักษาแหล่งรายได้ของภาคประมง รวมถึงจัดให้มีการเยียวยาผู้เสียประโยชน์อย่างเหมาะสมด้วย

- ไทย-สหภาพยุโรป มีความร่วมมือในหลายสาขาอยู่แล้ว การดำเนินการตาม PCA จึงควรเน้นการต่อยอดความร่วมมือดังกล่าว

- ภาครัฐที่เป็นผู้ปฏิบัติควรคำนึงเสมอว่า ความร่วมมือดังกล่าวจะช่วยภาคเอกชนได้อย่างไร และจะได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมอย่างไร

- ข้อเสนอความร่วมมือที่เป็นรูปธรรม เช่น 1) ความร่วมมือกับสหภาพยุโรปด้านเครื่องสำอางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามนโยบาย BCG 2) ความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมรดกทางธรรมชาติภายใต้กรอบการดำเนินงานของอนุสัญญา UNFCCC

- ประเด็นเฉพาะด้านที่เป็นข้อกังวล อาทิ 1) ความร่วมมือด้านยารักษาโรคอาจนำมาซึ่งการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยา (CL) 2) ประเด็นที่จะหารือในกรอบการหารือว่าด้วยการรับกลับ และการเจรจาเพื่อจัดทำ

ความตกลงรับกลับ (Readmission Agreement) 3) ประเด็นที่จะหารือในกรอบการหารือว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยขอให้ประเด็นที่ไทยสามารถนำไปต่อยอดได้ก่อน และ 4) ขอให้คำนึงถึงมิติหญิงชายในการปฏิบัติตาม PCA และเน้นการเสริมพลังสตรี

โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 นโยบายการค้าและมาตรฐาน

โอกาสและประโยชน์ที่ไทยได้จาก PCA

- PCA จะส่งเสริมการค้าหรือ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ Capacity Building และการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ โดยมีได้เพิ่มพันธมิตรมากขึ้นกว่าที่มีอยู่แล้ว
- สามารถใช้ PCA ในการเพิ่มพูนความร่วมมือกับสหภาพยุโรปเพื่อการปรับตัวของไทยตามค่านิยมของสหภาพยุโรปทั้งในด้านสิทธิแรงงาน สิทธิมนุษยชน และการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่สหภาพยุโรปมีบทบาทสำคัญในเวทีโลก ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนให้กับไทย
- ไทยสามารถร่วมมือกับสหภาพยุโรปในการนำเทคโนโลยี Carbon Capture, Utilization, and Storage มาพัฒนาใช้ในไทย
- ไทยสามารถพิจารณาใช้การจัดหมวดหมู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Taxonomy) ของสหภาพยุโรป เพื่อสนับสนุนการลงทุนสีเขียวในไทย
- เนื้อความใน PCA ในด้านประมง เน้นเปิดโอกาสทางการค้าสินค้าประมงและความร่วมมือด้านการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ และอาจต่อยอดไปสู่การได้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในการเจรจา FTA โดยใช้ PCA เป็นฐาน โดยมีได้เพิ่มพันธมิตรใด
- ความร่วมมือกับสหภาพยุโรปที่เพิ่มขึ้นจาก PCA จะช่วยไทยในการประเมินแนวโน้มของระเบียบและมาตรฐานของสหภาพยุโรปเพื่อให้ไทยสามารถเตรียมการล่วงหน้าได้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับเอกชนไทยได้
- ไทยสามารถใช้ประโยชน์จากกรอบ PCA ในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรและประมงในด้านต่าง ๆ เช่น ความปลอดภัยของอาหาร เป็นต้น ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการเพื่อบรรลุ SDGs ด้วย

ความท้าทาย

- สหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับประเด็นในบริบทแวดล้อมของการค้า อาทิ สิ่งแวดล้อม และแรงงาน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการค้าโดยตรง แต่สหภาพยุโรปมาเกี่ยวข้องกับการค้ามากขึ้น
- สิ่งท้าทายของไทยและสหภาพยุโรป ได้แก่ สถานการณ์โควิด การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ภาวะเศรษฐกิจที่ยากลำบาก และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

กลุ่มย่อยที่ 2 นโยบายการเมืองและความมั่นคง

โอกาสและประโยชน์ที่ไทยได้จาก PCA

- ใน PCA สหภาพยุโรปได้กล่าวถึงประเด็นรากฐานของปัญหาเรื่องการอพยพ โดยสหภาพยุโรปให้ความสำคัญต่อหลักการไม่ส่งกลับไปสู่อันตราย (Non-Refoulement) ซึ่งไทยเคารพและปฏิบัติตามมาโดยตลอด

- การที่สหภาพยุโรปกล่าวถึงหลักการดังกล่าวใน PCA เป็นประโยชน์ต่อไทยในแง่ภาพลักษณ์ เพราะจะช่วยส่งเสริมท่าทีไทยในเวทีระหว่างประเทศ รวมถึงภาคประชาสังคมที่ดูแลประเด็นนี้อาจจะได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปเพิ่มมากยิ่งขึ้น

- ในประเด็นเรื่อง Visa Facilitation Agreement อาจช่วยส่งเสริมไทยในมิติเศรษฐกิจ โดยเป็นข้อแลกเปลี่ยนที่ดีของการจัดทำ Readmission Agreement โดยความตกลงดังกล่าวจะลดเวลาในการขอรับการตรวจลงตราและลดเอกสารบางประเภท

ความท้าทาย

- ไทยยังไม่มีการบัญญัติความหมายที่ชัดเจนของคำว่า ผู้ลี้ภัย และยังคงใช้แนวปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัย/หนีภัยตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ซึ่งต่างจากสหภาพยุโรปที่ให้ความหมายตามอนุสัญญาผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951

- แม้ว่าเนื้อหาของ PCA ในเรื่องการโยกย้ายถิ่นฐานอาจไม่ใช่ประเด็นใหม่มากนัก แต่การพูดถึงเรื่องการรับกลับ (Readmission) ผู้ลี้ภัย ยังเป็นประเด็นค่อนข้างใหม่สำหรับไทยเพราะยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยมีข้อสังเกตว่าสหภาพยุโรป จะใช้ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเงื่อนไขการเจรจากับไทยผ่านกรอบต่าง ๆ โดยใน PCA ปรากฏประเด็นสิทธิมนุษยชนอยู่ในหลายข้อและในหลายมิติ การทำความเข้าใจบริบทของสังคมไทยที่แตกต่างจากสหภาพยุโรปเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน

กลุ่มย่อยที่ 3 ความร่วมมือรายสาขาอื่น ๆ

โอกาสและประโยชน์ที่ไทยได้จาก PCA

ด้านสาธารณสุข

- PCA เปิดโอกาสให้ไทยสามารถแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติเป็นเลิศในเรื่องยาและการแพทย์ รวมทั้งไทยอาจจัดทำ POA หรือ Joint Action Plan หรือตั้งคณะทำงานร่วม เพื่อขับเคลื่อนและแลกเปลี่ยนข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ

- ไทยไม่ได้เป็นเพียงฝ่ายรับจากสหภาพยุโรป แต่มีความเด่น เป็นเลิศ และมาตรฐานด้านสาธารณสุขสูง โดยไทยและสหภาพยุโรปสามารถแลกเปลี่ยนสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ความร่วมมือด้านการวิจัย นวัตกรรม การศึกษา

- ไทยสามารถขยายความร่วมมือด้าน STI มากขึ้น ซึ่ง PCA จะช่วยให้เข้าถึง Sharing Research Infrastructure ของสหภาพยุโรปมากขึ้น โดยปัจจุบันไทยมีความร่วมมือด้านการวิจัยกับสหภาพยุโรปหลายโครงการ เช่น 1) Southeast Asia-Europe Joint Funding Scheme for Research and Innovation (JFS) 2) ความร่วมมือกับ European Research Council ด้านการแลกเปลี่ยนฝึกฝนนักวิจัย 3) Horizon Europe ทุนวิจัยใหญ่ของยุโรป โดยไทยได้รับงบประมาณวิจัยกว่า 5 ล้านยูโร และที่ผ่านมาก็ได้รับการอนุมัติโครงการมากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี

- PCA จะส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ digital trade ในอนาคต ไทยสามารถเรียนรู้ความก้าวหน้าของสหภาพยุโรปด้านกฎระเบียบที่ชัดเจนและทันสมัยผ่านการดูงานเพื่อเรียนรู้ด้าน Digital Start-up ส่งเสริมความตระหนักรู้ในด้านดิจิทัล และการทำโครงการวิจัยร่วมกัน

- PCA เปิดโอกาสให้ไทยสามารถศึกษาโครงข่ายการขนส่งทางรางของยุโรป รวมทั้งด้าน SME การผลิตอาหารที่ยั่งยืน และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5. การสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป หัวข้อ “ค่านิยมพื้นฐานและความร่วมมือภายใต้ PCA”

สรุปผลการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์และความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก (PCA ไทย-สหภาพยุโรป) ในหัวข้อ “ค่านิยมพื้นฐานและความร่วมมือภายใต้ PCA”¹³

เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2566 กรมยุโรปร่วมกับศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) จัดการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ในหัวข้อ “ค่านิยมพื้นฐานและความร่วมมือภายใต้ PCA” ที่โรงแรม แวงค็อก แมริออท เดอะ สุรวงศ์ โดยมีผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานภาครัฐ ฝ่ายนิติบัญญัติ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม จำนวนกว่า 70 คน จากกว่า 30 หน่วยงาน

โดยผู้เข้าร่วมอภิปรายในการสัมมนาฯ ประกอบด้วย 1) เอกอัครราชทูต กิตติ วัฒนินท์ อดีตสมาชิกวุฒิสภา และรองประธานคณะกรรมการด้านการต่างประเทศ คนที่หนึ่งในขณะนั้น 2) น.ส. สมฤดี พุฒอรเนก รองอธิบดีกรมยุโรป 3) ผศ.ดร. กษิร ชีพเป็นสุข รองคณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้น 4) นางจิรภรณ์ ศิริพลัง ทูมาศ หัวหน้ากลุ่มงานวิเทศสัมพันธ์และส่งเสริมการปฏิบัติตามพันธกรณีสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม 5) นายคณพศ ภูวบริรักษ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ และ 6) ดร.พิมพ์รัช คุชฎีอิสริยกุล ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิฟรีดิช เนามัน โดยมี เอกอัครราชทูต อนุสนธิ์ ชินวรรโณ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (International Studies Center: ISC) เป็นผู้ดำเนินรายการ

โดยในช่วงพิธีเปิด นายอสิ ม้ามณี อธิบดีกรมยุโรปในขณะนั้น ได้กล่าวถึงความสำคัญของค่านิยมพื้นฐานในร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ต่อการดำเนินความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรป รวมถึงย้ำประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) PCA ไม่ใช่เรื่องใหม่และหลายประเด็นได้มีการดำเนินการอยู่แล้ว การจัดทำ PCA จะช่วยจัดแผนงานความร่วมมือกับสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกให้ชัดเจนยิ่งขึ้น 2) PCA มีประโยชน์ในการช่วยยกระดับความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ตลอดจนมาตรฐานและการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการเจรจา FTA กับสหภาพยุโรป 3) PCA เพิ่มโอกาสให้ไทยได้แบ่งปันองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของไทยด้วย ซึ่งถือเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และความร่วมมือที่สมดุล และ 4) การนำ PCA ไปปฏิบัติจำเป็นต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีการเยียวยาผลกระทบต่อภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

¹³ กระทรวงต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2566). ผลการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของร่างกรอบความตกลง PCA ไทย-อียู หัวข้อ “ค่านิยมพื้นฐานและความร่วมมือภายใต้ PCA” ในวันที่ 8 มีนาคม 2566. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2567 จาก <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/ผลการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้?cate=640168a1b55d397d747b6713>

ประเด็นสำคัญที่ได้หารือในช่วงการอภิปราย มีดังนี้

1. การยึดมั่นในค่านิยมพื้นฐานอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือไทย-สหภาพยุโรป ภายใต้ PCA อาทิ หลักการประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรม จะเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปในด้านอื่น ๆ ต่อไป

2. บริบทโลกที่เปลี่ยนไปทั้งการทวนกระแสโลกาภิวัตน์ (Deglobalisation) และการแยกตัวอำนาจทำให้สหภาพยุโรปเร่งที่จะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศที่ยึดถือค่านิยมชุดเดียวกัน โดยมีร่าง PCA เป็นหนึ่งในเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

3. การเจรจาร่าง PCA เป็นยุทธศาสตร์ที่ดีของไทย และไทยก็ได้ประโยชน์จากความร่วมมือในประเด็นที่หลากหลายและทันสมัย รวมถึงในประเด็นท้าทายระดับโลกต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกัน

4. ในมุมมองทางกฎหมาย ไทยและสหภาพยุโรปเจรจากันอย่างเท่าทัน อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของไทยและพันธกรณีที่ไทยมีในเวทีระหว่างประเทศ โดยการมี PCA นี้ ทำให้ไทยมีมาตรฐานการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ทัดเทียมกับความเป็นสากล และความร่วมมือในร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป จะสร้างโอกาสทางการค้ารวมถึงเป็นทางเลือกทางนโยบายต่างประเทศของไทยด้วย

5. ในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การมีช่องทางหารือกับสหภาพยุโรปจะทำให้สหภาพยุโรปมีความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของไทย ในขณะที่เดียวกันไทยก็ได้เรียนรู้จากสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้น

6. ในด้านความร่วมมือด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน จะช่วยให้ SMEs มีความตระหนักรู้ในเรื่องนี้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล อีกทั้งเป็นโอกาสในการของบประมาณของฝ่ายไทย

7. ในด้านอาวุธ ไทยจะสามารถเข้าถึงข่าวกรองของฝ่ายสหภาพยุโรป ได้รับความช่วยเหลือในด้านการบังคับใช้กฎหมาย เข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ และการเสริมสร้างขีดความสามารถ

8. ข้อเสนอแนะในการนำร่างกรอบความตกลง PCA ไปปฏิบัติ ไทยต้องเน้นการพัฒนาคนรวมถึงการเสริมสร้างทักษะทางภาษาให้กับเจ้าหน้าที่เทคนิค/ผู้ปฏิบัติ การติดตามและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบใหม่ ๆ ของสหภาพยุโรป เช่น กฎหมายลดการทำลายป่า มาตรการปรับคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน การติดตามท่าที่สหภาพยุโรปต่อสถานการณ์ทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนในไทย และสานสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่สำคัญ หรือที่ให้ความสำคัญกับไทยเพื่อนำร่าง PCA ไทย-สหภาพยุโรป ไปสู่การปฏิบัติ

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอภิปราย

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

- PCA ไม่ควรถูกมองว่าเป็นเรื่องของส่วนได้ส่วนเสียของฝ่ายใดหรือฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่ได้ประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย แม้ว่าในบางบริบทจะต้องมีฝ่ายใดได้ประโยชน์มากกว่าหรืออีกฝ่ายได้รับผลกระทบมากกว่า โดยคำสำคัญของการสัมมนาในครั้งนี้คือ “หุ้นส่วน” และ “รอบด้าน”

- สหภาพยุโรปมีกฎหมายที่เข้มงวด หลายบริษัทจากสหภาพยุโรปได้ออกมาตั้งบริษัทและโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศอื่น โดยได้ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และทำการส่งสินค้าเหล่านั้นกลับไปขายในสหภาพยุโรป

- การที่สหภาพยุโรปผลักดันมาตรฐานต่าง ๆ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้อุตสาหกรรมของสหภาพยุโรปมาใช้ประโยชน์จากประเทศที่มีมาตรฐานต่ำกว่า อาทิ เรื่องแรงงาน สิทธิมนุษยชน ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงมีมาตรฐานในหลายด้านที่อยากจะให้ประเทศนอกสหภาพยุโรปนำไปปรับใช้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศนั้น ๆ รวมถึงไทยด้วยเช่นกัน

- การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ จำเป็นต้องมีความร่วมมือกับยุโรปเพื่อเข้ามาช่วยผลักดันในเรื่องนี้

- CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) ยังไม่กระทบกับธุรกิจ SMEs ประเด็นที่น่าห่วงกังวลมากกว่า คือ กฎระเบียบ Deforestation-free Products เพราะจะกระทบต่อผลิตภัณฑ์ที่ไทยส่งออกไปยังยุโรป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กษิร ชีพเป็นสุข รองคณบดี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ค่านิยมของยุโรป (European Values) มีความชัดเจนมาตั้งแต่แรกเริ่ม ซึ่งมีการระบุไว้ในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน มาตรา 2 ที่เน้นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประชาธิปไตย ความเท่าเทียม หลักนิติธรรม และการเคารพสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ยังมีการเน้นย้ำในอีกหลายเอกสารสำคัญ เช่น กฎบัตรของสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน (EU Charter of Fundamental Rights) กฎเกณฑ์การเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป (Copenhagen Criteria)

- ค่านิยมที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญเป็นมากกว่าอัตลักษณ์ระดับชาติ ซึ่งจะแบ่งปันร่วมกันในหมู่ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป และเมื่อสหภาพยุโรปไปปฏิสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาคสหภาพยุโรปก็จะนำค่านิยมเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการปฏิสัมพันธ์ด้วย กล่าวคือ ถ้าหากต้องการให้ความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปราบรื่น ยั่งยืน ต่อเนื่อง และยาวนาน หน่วยงานนอกจะต้องเข้าใจในค่านิยมที่สหภาพยุโรปยึดถือ

- นโยบายการต่างประเทศของสหภาพยุโรปจึงอิงค่านิยม (Values-Based Policy) และเป็นเงื่อนไขในการสานสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนสหภาพยุโรปต้องการเป็นผู้นำ/ผู้กำหนดบรรทัดฐานในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้หุ้นส่วนยึดถือร่วมกัน

- สหภาพยุโรปได้สร้างพลังอำนาจเชิงบรรทัดฐานหรือค่านิยมของสหภาพยุโรป (Normative Power Europe: NPE) ที่พยายามมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของประเทศอื่น ๆ โดยการส่งออกค่านิยมที่ตนเองปรารถนา และเชื่อว่ามาตรฐานสากลสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการส่งออกมาตรฐานของสหภาพยุโรป เช่น กรณีของ IUU โดยค่านิยมเช่นนี้มีการบรรจุลงใน PCA อย่างชัดเจน

- PCA เปรียบเสมือนการยกระดับความสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปกับหุ้นส่วน เพื่อเป็นหลักประกันว่าทั้งคู่ยึดถือในค่านิยมเดียวกัน อนึ่ง ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ PCA กับไทยมีการพูดถึงบทบาทของภาคประชาสังคมซึ่งแตกต่างจาก PCA กับเวียดนามที่มีการพูดถึงประเด็นนี้น้อยกว่า

- หลายประเด็นใน PCA เช่น ประเด็น IUU ประเด็นสิ่งแวดล้อม หลักการไม่ผลักดันกลับไปสู่อันตราย (Non-Refoulement) เป็นหลักการที่ไทยมีความจริงใจในการปฏิบัติอยู่แล้ว ขณะที่ในประเด็นโทษประหารชีวิตภายใต้ PCA ไทยมีแนวโน้มจะระงับการใช้โทษดังกล่าวมากขึ้น

- ประเด็นอาวูธนิวเคลียร์ไทยทำได้ดี โดยไม่ครอบครองและไม่ทดลองอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังมีประเด็นความร่วมมือด้านข้อมูลสถิติ ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับกรอบอาเซียน-สหภาพยุโรป ที่มองว่าการวางนโยบายควรมีหลักฐานเชิงประจักษ์และอาศัยสถิติเพื่อการวางแผน

- นอกจากนี้ ไทยและสหภาพยุโรปเห็นร่วมกันว่าอาชญากรรมร้ายแรงต่อมนุษยชาติเป็นประเด็นสำคัญอย่างไรก็ดี การที่ไทยยังมีได้ให้สัตยาบันธรรมนูญกรุงโรม อาจเป็นเพราะยังต้องดำเนินการภายในบางอย่างก่อน

นางสาวสมฤดี พุพอรเนก รองอธิบดีกรมยุโรป

- การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา และการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 เป็นปัจจัยเร่งให้ระเบียบโลกในปัจจุบันมุ่งไปสู่การเป็นระบบสองหรือหลายขั้วอำนาจอันจะนำไปสู่สภาวะการแบ่งแยกขั้วการผลิตในระดับโลก (Decoupling) และทำให้ห่วงโซ่มูลค่าในระดับโลก (Global Value Chains) แตกออกเป็นห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาค (Regional Value Chains) รวมทั้งเกิดกระแสการลดทอนกระแสโลกาภิวัตน์ (Deglobalisation) และปรากฏการณ์การรวมกลุ่มขนาดเล็กของกลุ่มประเทศต่าง ๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ (Ninilateralism) ทั้งด้านการทหาร และแนวคิด เช่น QUAD

- ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา สหภาพยุโรปเริ่มใช้แนวคิด Strategic Autonomy ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สหภาพยุโรปต้องการหันกลับมาดูภายในตนเอง โดย 1) เน้นการทำ Like-Minded Partners และคู่ค้ารายใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่ม ASEAN 2) ผลักดันการเข้าตลาด (Market Access) ผ่านการทำ FTA ที่มีมาตรฐานสูงและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน 3) ส่งเสริมความร่วมมือภายใต้ยุทธศาสตร์ EU Green Deal ให้มีการเปลี่ยนผ่านที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

- สหภาพยุโรปได้ประกาศยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิก (EU Strategy for Co-operation in the Indo-Pacific: EUSIP) เพื่อเป็นหนึ่งในแผนงานให้สหภาพยุโรปบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยในตัวยุทธศาสตร์มีการระบุถึงการส่งเสริมความร่วมมือกับไทยและภูมิภาคในหลายสาขาบนพื้นฐานของค่านิยมร่วม รวมถึง PCA และ FTA

- แม้ในหลายข้อบทของ PCA จะบรรจุประเด็นที่ประเทศตะวันตกให้ความสนใจ (Eurocentric) แต่การเจรจา ก็เป็นไปตามมาตรฐานของไทยและพันธกรณีระหว่างประเทศบนพื้นฐานความเท่าเทียม โดยไทยไม่เสียประโยชน์

- สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย เป็น Essential Element โดยคณะกรรมการร่วมภายใต้ PCA (Joint Committee: JC) ที่จะจัดตั้งขึ้น จะหารือกันในเรื่องนี้ด้วย

- PCA ยังสะท้อนความพร้อมของไทยในการมีความร่วมมือในประเด็นที่ทันสมัย เช่น การลดคาร์บอน สภาพแวดล้อม สิทธิมนุษยชน การเสริมพลังสตรี ซึ่งประเด็นเหล่านี้ สหภาพยุโรปได้พยายามบรรจุไว้ในหลายข้อบท (mainstream)

- PCA ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปดีขึ้นมาก โดยสหภาพยุโรปมองไทยเป็นหุ้นส่วนสำคัญทางเศรษฐกิจ ทั้งการค้าและการจัดทำ FTA โดยผู้แทนสหภาพยุโรปหลายคนได้เดินทางเยือนไทยเพื่อหารือกับหน่วยงานไทยที่เกี่ยวข้องบ่อยครั้งขึ้น

- ไทยสามารถเรียนรู้จากสหภาพยุโรปเพื่อยกระดับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของไทย อาทิ การจัดตั้งและบริหารตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิตเพื่อนำรายได้มาสนับสนุนการปรับตัวของเอกชนไทยให้เข้ากับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่สูงขึ้น แทนการจ่ายค่าปรับคาร์บอน (ตามมาตรการปรับคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน หรือ CBAM

ของสหภาพยุโรป) เมื่อส่งออกสินค้าไปยังสหภาพยุโรป โดยกระทรวงการต่างประเทศกำลังร่วมมือกับหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในเรื่องดังกล่าว

นายกิตติ วะสีนนท์ อธิบดีสมาชิกวุฒิสภา และรองประธานคณะกรรมการการต่างประเทศ คนที่หนึ่ง

- PCA เป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศตามมาตรา 178 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับ FTA

- ประเด็นใน PCA มีความก้าวหน้า เช่น ความเท่าเทียมระหว่างเพศ จะแตกต่างกับรัฐธรรมนูญที่ระบุเกี่ยวกับการรับประกันความเท่าเทียมระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น

- การเจรจา PCA ต้องให้ทั้ง 27 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยอมรับด้วย โดยแม้ว่าความสัมพันธ์ ไทย-สหภาพยุโรป ไม่เคยเท่าเทียม แต่ไทยได้เจรจาและร่วมมือกับสหภาพยุโรปอย่างเท่าทัน โดยโน้มน้ำหนักให้สหภาพยุโรป ลดมุมมองที่เน้นยุโรปเป็นศูนย์กลางมากเกินไป

- PCA เปิดโอกาสทางการค้าให้กับไทย โดยจะนำไปสู่การจัดทำ FTA กับสหภาพยุโรป

- สหภาพยุโรปเป็นทางเลือกทางนโยบายต่างประเทศให้ไทย นอกจากสหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองของไทยด้วย

- ที่ผ่านมามีไทยพยายามยกระดับมาตรฐานอย่างรอบด้าน เช่น ไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลของสหภาพยุโรป (GDPR) และไทยได้ผ่านร่างกฎหมายที่สะท้อนการยกระดับมาตรฐานด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งทั้งหมดสามารถรองรับการปฏิบัติตาม PCA ได้ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของไทยก็มีการรับประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในหลายข้อด้วย

- ประเด็นที่สหภาพยุโรปจัดทำ PCA กับเวียดนาม แม้จะมีพัฒนาการทางประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนที่ไม่ก้าวหน้ามาก แต่สหภาพยุโรปมีแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอกที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่เป็นตัวชี้นำ แต่ไทยจำเป็นต้องพัฒนาประชาธิปไตยของตนเองต่อไปเพื่อสร้างความไว้วางใจกับสหภาพยุโรป ทั้งนี้ เมื่อต้องเจรจาข้อตกลงหรือมาตรการทางการค้ากับสหภาพยุโรป ไทยควรหารือกับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่น ๆ ด้วย โดยอาจขอความร่วมมือจากเยอรมนีและเนเธอร์แลนด์ เพราะเป็นประเทศที่ลงทุนในไทยมาก นอกจากนี้ ไทยต้องไม่ลืมเสน่ห์ของตน เช่น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (Mainland Southeast Asia) และในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง อีกทั้งการมีสถานะเป็น Major Non-NATO Ally (MNNA) เป็นต้น

นายคณพศ ภูวบริรักษ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

- ประเด็นความมั่นคงถือเป็นส่วนประกอบสำคัญของ PCA โดยในอดีตความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปในประเด็นความมั่นคงมีลักษณะกระจัดกระจายไปตามแต่ละหน่วยงาน การประสานและหารือระหว่างกันไม่เป็นเอกภาพ แต่เมื่อมี PCA จึงช่วยทำให้ความร่วมมือในหลากหลายประเด็น เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ การโยกย้ายถิ่นฐาน WMD การฟอกเงิน อาวุธเล็กและอาวุธเบา อยู่ภายใต้ทิศทางเดียวกันมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานไทยแสวงหาโอกาสร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น

- ในประเด็นอาวุธเล็กและอาวุธเบา จากการสำรวจพบว่า ประเทศไทยขณะนี้ไม่มีปืนประมาณ 10 ล้านกระบอก ซึ่งเป็นอันดับ 1 ของอาเซียนและ 13 ของโลก โดยแบ่งเป็นปืนถูกกฎหมาย 6 ล้านกระบอก ไม่ถูกกฎหมาย 1 ล้านกระบอก และที่เหลือใช้ทางการทหาร แม้ว่าจะมีการควบคุมและดูแลอยู่ แต่ยังคงมีการหลุดรอดไปได้ โดยมีผู้เสียชีวิตจากอาวุธดังกล่าวประมาณปีละ 1,000 คน โดยในประเด็นอาวุธเล็กและอาวุธเบา ไทยและสหภาพยุโรปสามารถร่วมมือกันเพิ่มขึ้นได้ ดังนี้ 1) การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีเพื่อยกระดับขีดความสามารถและศักยภาพของไทย เช่น เทคโนโลยี International Tracing Instrument เพื่อช่วยตรวจสอบรอยประทับที่มาของอาวุธปืน กระสุน และชิ้นส่วน การประทับตราขนาดเล็กลงบนชิ้นส่วนของอาวุธเพื่อป้องกันไม่ให้อาชญากรทราบ การตรวจสอบการเคลื่อนย้ายของชิ้นส่วนอาวุธปืน โดยอาศัย เช่น ระบบ Radio Frequency Identification, ระบบ Remote Localisation of Weapons ระบบ Biometric Identification เข้ามาช่วยเหลือ 2) การจัดเก็บอาวุธต่าง ๆ (Physical Security and Stockpile Management: PSSM) เช่น ความปลอดภัยของสถานที่ตั้งคลังแสง การจัดให้อยู่ห่างจากพื้นที่ชุมชน การป้องกันไม่ให้วัสดุอุปกรณ์ระเบิด 3) ความร่วมมือในด้านข่าวกรองและการบังคับใช้กฎหมาย เช่น กรณีใช้ไทยเป็นทางผ่านในการขนส่งอาวุธ

- ในประเด็นความมั่นคง PCA จะมีประโยชน์ในด้าน 1) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเชี่ยวชาญและเทคโนโลยีต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร 2) การยกระดับมาตรฐานของไทย ซึ่งหลายมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศอยู่แล้ว เช่น มาตรฐานทางสิทธิมนุษยชน การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม 3) การรับมือความท้าทายในประเด็นใหม่ ๆ เช่น สาธารณสุข สมุทรภิบาล ที่สามารถกลายเป็นประเด็นความมั่นคงได้ 4) การเรียนรู้วิถีคิดที่สั้นไหลและค่านิยมของสหภาพยุโรป เพื่อให้ไทยสามารถเชื่อมโยงและแสวงหาผลประโยชน์ในประเด็นต่าง ๆ ในฐานะหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกับสหภาพยุโรปได้

- ประเด็นข้อจำกัดในความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป ได้แก่ 1) พื้นฐานของความแตกต่างทางด้านเทคโนโลยี 2) มุมมองต่อประเด็นเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ คนในสหภาพยุโรปมักสนใจประเด็นที่กระทบความมั่นคงและความปลอดภัยขั้นพื้นฐานมากกว่าคนไทย เช่น เรื่องอาวุธการแพร่กระจายของอาวุธ 3) การสื่อสารภาษา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมในต่างประเทศ

นางจิรภรณ์ ศิริพลัง ทูมาต หัวหน้ากลุ่มงานวิเทศสัมพันธ์และส่งเสริมการปฏิบัติตามพันธกรณีสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

- สหภาพยุโรปอยากให้มีการนำมาตรฐานสิทธิมนุษยชนมาใช้ โดยได้สนับสนุนไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การส่งเสริมสิทธิของกลุ่ม LGBT สิทธิทางเศรษฐกิจตาม ICESCR มีการจัดกิจกรรมร่วมกันทุกปี และสหภาพยุโรปได้ให้การสนับสนุนงบประมาณแก่ UNDP ประจำประเทศไทยเป็นประจำทุกปีเพื่อดำเนินโครงการด้านการพัฒนา

- สหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับการทำธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยไทยได้ออกแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และมีการจัดการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับภาคเอกชนรวมทั้ง SMEs ในต่างจังหวัดร่วมกับสหภาพยุโรป

- ไทยอยู่ระหว่างการศึกษาความพร้อมของบริษัทเอกชนในการดำเนินการตามการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนภาคบังคับ (Mandatory Human Rights Due Diligence: mHRDD) โดยการตรวจสอบสิทธิ

มนุษยชนของบริษัทจะไม่เป็นไปตามความสมัครใจ ซึ่งสอดคล้องกับการที่สหภาพยุโรปได้ออก Directive on Corporate Sustainability Due Diligence โดยมีเนื้อหาว่าการที่บริษัทในสหภาพยุโรปจะเป็นคู่ค้ากับบริษัทต่างชาติในประเทศนอกกลุ่ม บริษัทนั้นต้องมีการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน ดังนั้น ประเทศที่ต้องการทำการค้ากับสหภาพยุโรปจำเป็นต้องให้ความสนใจกับสิ่งนี้มากขึ้น

- การมีข้อบ่งชี้ด้านสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะใน PCA จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีเพื่อมาปรับใช้กับไทย รวมทั้งเป็นการยกระดับความน่าเชื่อถือของไทยด้วย

- ไทยอาจได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น หากสามารถเชื่อมโยงโครงการที่ไทยต้องการการสนับสนุนว่าเป็นการดำเนินการตาม PCA

- มีแค่บริษัทใหญ่พยายามปรับตัวต่อการมีมาตรฐานทางธุรกิจและสิทธิมนุษยชนที่สูงขึ้น แต่ SMEs ยังไม่มีศักยภาพพอที่จะปรับตัวให้ตอบโจทย์กับกระแสโลกที่เน้นสิ่งแวดล้อม

- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่สามารถสื่อสารภาษาได้ทำให้มีอุปสรรคในการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

- การเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ของฝ่ายไทยและฝ่ายสหภาพยุโรปทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินหรือผลักดันความร่วมมือ

ดร. พิมพ์รัช ดุษฎีอิสริยกุล ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน สำนักงานประเทศไทย

- มูลนิธิฟรีดริช เนามัน (Friedrich Naumann Foundation) เป็นองค์กรที่ส่งเสริมคุณค่าตามที่ PCA ได้ระบุไว้ในเรื่องประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม เศรษฐกิจเสรี และมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เยอรมนี

- สหภาพยุโรปและเยอรมนีต้องการส่งเสริมค่านิยมพื้นฐานและเน้นย้ำเรื่องความเป็นมาตรฐานสากล โดย PCA จะช่วยให้หุ้นส่วนของสหภาพยุโรปซึ่งตีความค่านิยมแตกต่างกันมีมาตรฐานวัดด้านมาตรฐานและค่านิยมเป็นชุดเดียวกัน

- ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา สหภาพยุโรปได้มีแนวคิด Reshape Europe ซึ่งเปลี่ยนยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสหภาพยุโรปไปอย่างมาก โดยสหภาพยุโรปต้องการสร้างสัมพันธ์และเพิ่มบทบาทในภูมิภาคเอเชียซึ่งห่างหายไปนานผ่านมิติต่าง ๆ เช่น ความยั่งยืน สิทธิมนุษยชน นวัตกรรม และวิทยาศาสตร์

- PCA เน้นการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความยั่งยืนในหลายมิติ

- การเจรจา PCA ถือเป็น “Good Strategic Move” ของไทย ความท้าทายที่สำคัญของ PCA คือการนำมาปฏิบัติ

- ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปผ่าน PCA เป็นโอกาสมากกว่าความท้าทาย

- PCA ถือเป็นพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยน ทำความเข้าใจ ในประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน

6. สู่อนาคตแห่งความร่วมมือ: ความสัมพันธ์สหภาพยุโรป-ไทย ภายใต้รัฐบาลใหม่¹⁴

เป็นระยะเวลานานกว่า 60 ปี ที่ไทยและสหภาพยุโรปมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน แม้จะผูกพันกันมายาวนานแต่ความสัมพันธ์ก็กลับยิ่งพัฒนาในเชิงบวก และเหนียวแน่นในความร่วมมือด้วยการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Partnership and Cooperation

¹⁴ เพ็ญพิชชา มุ่งงาม. (2566). สู่อนาคตแห่งความร่วมมือ: ความสัมพันธ์สหภาพยุโรป-ไทย ภายใต้รัฐบาลใหม่. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.the101.world/eu-thai-relations/>

Agreement: PCA) ในเดือนธันวาคม 2565 และการกลับมาฟื้นฟูการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ในเดือนกันยายน 2566 ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวดำเนินอยู่ท่ามกลางภูมิทัศน์การเมืองโลกที่แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้พลวัตระหว่างประเทศไทย และสหภาพยุโรปแปรเปลี่ยนตามไปด้วย การเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลชุดใหม่หลังการเลือกตั้งในเดือนพฤษภาคม 2566 จึงจุดประกายความคาดหวังว่าทิศทางความสัมพันธ์ และนำมาซึ่งคำถามว่ารัฐบาลใหม่จะแสวงหาความร่วมมือที่เพิ่มสูงขึ้นท่ามกลางความท้าทายรอบด้าน เพื่อปลดล็อกศักยภาพของความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีระหว่างไทยและสหภาพยุโรป

จากงานเสวนาในหัวข้อ “The Prospects of EU-Thai Relations: The way forward under the new government” ครั้งที่ 6 ภายใต้งานเสวนาที่จัดขึ้นโดยสถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ (Institute of Security and International Studies: ISIS) และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับคณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย (Delegation of the European Union to Thailand) โดย **รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ศิริประกอบ คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** ได้เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ 60 ปีระหว่างไทยและสหภาพยุโรปว่า ในวาระที่ภูมิทัศน์การเมืองไทยกำลังเปลี่ยนผ่านสู่ยุคใหม่ภายใต้รัฐบาลใหม่ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทั้งไทยและสหภาพยุโรปจะแสวงหาจินตนาการร่วมใหม่และเสริมพลังความร่วมมือให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ท่ามกลางการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน สงครามรัสเซีย-ยูเครน รวมไปถึงสถานการณ์ในพม่า การเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่เพิ่มมากขึ้นของสหภาพยุโรป เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างความร่วมมือระหว่างกันทั้งไทยและอาเซียน เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองให้กับภูมิภาค แม้จะมีช่วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและไทยชะงักงันไปบ้างหลังเกิดการรัฐประหารในปี 2557 แต่สหภาพยุโรปก็ฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการเมืองกับไทยอย่างค่อยเป็นค่อยไปหลังมีการจัดการเลือกตั้งในปี 2562 ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดที่ได้รัฐบาลพลเรือนเข้ามาบริหารจึงเป็นโอกาสอันดีที่จะมองไปถึงอนาคตร่วมกัน

นายเดวิด เดลี (David Daly) เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย กล่าวว่า ในทัศนะของสหภาพยุโรป “ไทยเป็นประเทศสำคัญในภูมิภาคที่สำคัญ” เห็นได้จากการเผยแพร่เอกสารยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือในอินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรป (EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific) เมื่อเดือนกันยายน 2564 ซึ่งเป็นการวางกรอบการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคและการยกระดับความสัมพันธ์สู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน เมื่อปลายปี 2565 เป็นการเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นที่จะทำงานร่วมกันระหว่างสององค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาค ในช่วงเดียวกันนั้น สหภาพยุโรปก็ได้ยกระดับความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับไทยด้วยการลงนามในความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (EU-Thailand Partnership and Cooperation Agreement: PCA) และอีกก้าวของความสัมพันธ์คือการฟื้นฟูการเจรจา FTA ระหว่างสหภาพยุโรปและไทย ที่มีการเจรจาจบแรก ระหว่างวันที่ 18-22 กันยายน 2566 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ซึ่งหลากหลายยุทธศาสตร์และหลายข้อตกลงดังกล่าวเป็นการวางกรอบความร่วมมือในหลากหลายมิติ ที่ตั้งอยู่บนกฎหมายระหว่างประเทศ คุณค่า และปทัสถานอันเป็นสากลว่าด้วยประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างระบบพหุภาคีนิยม และภูมิภาคนิยม ความร่วมมืออย่างเป็นทางการเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ สหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าอันดับที่ 4 ของไทย และลงทุนในไทยมากเป็นลำดับที่ 3 มีมูลค่าการค้าระหว่างสหภาพยุโรปและไทยสูงถึง 1.1 ล้านล้านบาท ทั้งในภาคการผลิตและการบริการ โดยสหภาพยุโรปและไทยอยากให้สายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจนี้กระชับแน่นยิ่งขึ้นผ่าน FTA ซึ่งจะช่วยให้การค้า และการลงทุนให้เพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีขอบเขตเนื้อหาอีกหลายประการที่ต้องหารือกันในวงเจรจาต่อไป อาทิ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า การค้าดิจิทัล การบริการ การลงทุน การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และแรงงาน ความสำเร็จของ FTA ระหว่างสหภาพยุโรปและไทยจะเป็นก้าวที่สำคัญในการผลักดันให้เกิด FTA ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนในอนาคต

ด้านสิ่งแวดล้อม สหภาพยุโรปได้ประกาศแผนปฏิรูปสีเขียว หรือ European Green Deal ในปี 2564 โดยมีมาตรการลดคาร์บอนไดออกไซด์ลงอย่างน้อยร้อยละ 55 ในปี 2573 (Fit for 55 Package) และลดลงเหลือศูนย์ (Net Zero) ภายในปี 2593 ขณะที่ไทยก็มี BCG Model หรือแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นการพัฒนาสามเศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งวางเป้าหมายในการบรรลุการเปลี่ยนผ่านสีเขียวไว้ในทิศทางเดียวกัน

ทั้งนี้ สหภาพยุโรป ไทย และนานาชาติต้องร่วมมือกันมากกว่านี้เพื่อรับมือกับความท้าทายในด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับทวิภาคี สหภาพยุโรปและไทยจะทำงานร่วมกันในการช่วยให้ภาคเอกชนปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรการปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ซึ่งเกี่ยวข้องกับมาตรฐานการผลิตที่หากมีการปล่อยคาร์บอนเกินเกณฑ์ที่กำหนดจะต้องซื้อสิทธิ์การปล่อยคาร์บอนเพิ่มจากธุรกิจอื่นจึงจะสามารถส่งออกสินค้าไปตลาดยุโรปได้ ส่วนในระดับนานาชาติ สหภาพยุโรปต้องการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามข้อตกลง Glasgow Leaders' Declaration on Forests and Land Use เพื่อยุติการตัดไม้ทำลายป่าที่ลงนามโดย 140 ประเทศ ตั้งแต่การประชุม COP26 ในปี 2564

โดยมิติด้านสิ่งแวดล้อมถือว่ามีสัมพันธ์อยู่กับด้านเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากมาตรการจำกัดการปล่อยมลพิษต่าง ๆ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของภาคธุรกิจสูงขึ้น ซึ่งเป็นราคาของการเปลี่ยนผ่านที่ทุกภาคส่วนต้องหาทางออกร่วมกันเพื่อให้ทั้งสังคมสามารถปรับตัวไปพร้อมกันได้อย่างราบรื่น จึงมีสองมุมที่ต้องพิจารณาเมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติตามมาตรการ CBAM คือด้านกฎหมายและด้านตลาด โดยตลาดเป็นด้านที่มีความสำคัญมาก เพราะผู้บริโภคในยุโรปต้องการความมั่นใจและความเชื่อมั่นว่าสินค้าที่พวกเขาซื้อไม่ส่งผลกระทบต่อหรือซ้ำเติมปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น กฎหมายหรือมาตรการเหล่านี้จึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคในตลาดสหภาพยุโรป นอกจากนี้ยังมีด้านการศึกษา วิจัย และนวัตกรรมที่สหภาพยุโรปอยากสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการมากขึ้น

ด้านความมั่นคง สหภาพยุโรปมีความร่วมมือกับสภาความมั่นคงแห่งชาติของไทยในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในประเด็นที่เป็นความท้าทายของยุคสมัย เช่น ความมั่นคงทางไซเบอร์ การจัดอบรมและวงเสวนาจะครอบคลุมในหลายประเด็นยิ่งขึ้นในอนาคต โดยมีความร่วมมือที่ระบุไว้ใน PCA

ด้านสิทธิมนุษยชน สหภาพยุโรปเห็นถึงพัฒนาการในเชิงบวกจากการผลักดันให้มีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และการออกแผนปฏิบัติการ

ระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่สอง (National Action Plan on Business and Human Rights-NAP) ซึ่งไทยยังมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการผลักดันให้มีกฎหมายความเท่าเทียมทางเพศ

ด้านการพัฒนาประชาธิปไตย สหภาพยุโรปมีความยินดีที่เห็นไทยกลับมาสู่วิถีทางแบบประชาธิปไตย ซึ่งเห็นได้จากการจัดการเลือกตั้งในเดือนพฤษภาคม 2566 โดยตลอดหลายปีที่ผ่านมาสหภาพยุโรปได้มีการสังเกตการณ์การอภิปรายในรัฐสภา และการเปิดพื้นที่สาธารณะให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม สหภาพยุโรปจึงอยากร่วมมือกับไทยในระดับที่กว้างขึ้น เช่น ภายในประชาคมอาเซียนต่อประเด็นพม่า และในเวทีสหประชาชาติต่อประเด็นที่ละเมิดต่อระเบียบและกติการะหว่างประเทศ เช่น การรุกรานยูเครนโดยรัสเซีย

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังทราบถึงความประสงค์ของไทยที่ต้องการเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council) ซึ่งเป็นบทบาทที่จะนำมาซึ่งเกียรติภูมิ ขณะเดียวกันก็มาพร้อมกับความรับผิดชอบ โดยสหภาพยุโรปเชื่อมั่นว่า PCA จะช่วยให้ไปบรรลุพันธกิจนี้ได้ และมีความตั้งใจในการทำงานร่วมกับรัฐบาลใหม่ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จากความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตความสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปและไทย โดยสหภาพยุโรปมีความปรารถนาจะได้รับการสนับสนุนจากไทยในการเข้าไปมีบทบาทในเวทีต่าง ๆ ของอาเซียน เช่น การสนับสนุนให้ร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ (Observer) ในการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting: ADMM) ในอนาคต เป็นการยกระดับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับอาเซียน และความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันที่เพิ่มมากขึ้น

นายอลี ม้ามณี อธิบดีกรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวว่า ไทยเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สหภาพยุโรปเข้ามาตั้งสำนักงานคณะผู้แทน ตลอดระยะเวลา 60 ปีที่มีความสัมพันธ์ต่อกันมา ไทยได้รับการสนับสนุนและมีความร่วมมือต่อกันอย่างต่อเนื่อง การลงนามใน PCA ปี 2565 จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น ส่วนการเจรจา FTA ในรอบที่สองซึ่งจะมีขึ้นที่ไทยในต้นปี 2567 มีความคาดหวังว่าการเจรจาจะบรรลุผลภายในสองปีข้างหน้า ซึ่งจะเปิดประตูไปสู่การค้าและการลงทุนระหว่างกันที่เพิ่มมากขึ้น

สำหรับความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคอาเซียนเพิ่งเฉลิมฉลองความสัมพันธ์ 45 ปี กับสหภาพยุโรปไปเมื่อปี 2565 ด้วยการยกระดับความสัมพันธ์สู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ซึ่งเป็นอีกก้าวสำคัญในการสร้างความร่วมมือที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อมองภาพกว้างจะพบว่าการสร้างความร่วมมือในการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกนับวันยิ่งทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ สหภาพยุโรปมีการออกเอกสารยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ขณะที่อาเซียนเองก็มีแถลงการณ์ร่วมกันของ 10 ประเทศอาเซียนเกี่ยวกับทัศนะอาเซียนว่าด้วยอินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on Indo-Pacific: AOIP) ซึ่งมีการวางยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกันในหลายมิติ สะท้อนว่าทั้งอาเซียนและสหภาพยุโรปสามารถเสริมบทบาทซึ่งกันและกันได้

ส่วนความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีระหว่างไทยและสหภาพยุโรป นอกจาก PCA และ FTA แนวนโยบายต่างประเทศภายใต้รัฐบาลใหม่ก็เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์และเปิดพื้นที่ความร่วมมือใหม่ ๆ ระหว่างไทยและสหภาพยุโรป โดยกระทรวงการต่างประเทศได้ให้แนวนโยบายที่วางประเด็นสำคัญไว้สามด้าน ได้แก่

ด้านการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแกนหลักในการดำเนินนโยบายทางการทูตภายใต้รัฐบาลชุดปัจจุบัน ไทยจะเปิดเจรจา FTA กับประเทศต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยให้ความสำคัญกับสหภาพยุโรปมาเป็นลำดับแรก โดยเชื่อว่าเป้าหมายของไทยสอดคล้องกับเป้าหมายของสหภาพยุโรปที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างสองฝ่ายให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และคาดหวังว่า FTA จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับไทย รวมถึงภาคธุรกิจไทยจะปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานและกฎระเบียบทางการค้าของสหภาพยุโรป

ด้านการเสริมสร้างพันธมิตร เพื่อรับมือกับประเด็นด้านความมั่นคง ทั้งรูปแบบเดิมและความมั่นคงรูปแบบใหม่ อาทิ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ความมั่นคงทางไซเบอร์ และความมั่นคงทางพลังงาน

ด้านการสร้างความร่วมมือทางเทคโนโลยีกับนานาประเทศและภาคเอกชน เนื่องจากเทคโนโลยีคือ หัวใจสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัล และการเสริมสร้างทักษะให้กับแรงงานในภาคเศรษฐกิจไทย โดยไทยมองว่าโครงการความร่วมมือด้านการวิจัยและนวัตกรรม “Horizon” ของสหภาพยุโรป เป็นประตูสู่การเพิ่มโอกาสและยกระดับขีดความสามารถทางเทคโนโลยีให้กับไทย ทั้งนี้ ได้มีข้อเสนอสามประการเพื่อเดินหน้ากระชับความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปอย่างรอบด้าน ดังนี้

1. การผลักดันให้รัฐสภาเห็นชอบในการให้สัตยาบัน PCA เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงที่ระบุไว้ไปปฏิบัติใช้ได้จริง ขึ้นถัดจากการให้สัตยาบันคือการจัดการประชุมคณะกรรมการระหว่างสหภาพยุโรปและไทย เพื่อวางแนวทางการดำเนินการอย่างมีแบบแผนและเป็นระบบ และเกิดผลลัพธ์อันเป็นประโยชน์ต่อทั้งไทยและสหภาพยุโรป

2. การผลักดันให้เกิดข้อสรุปเบื้องต้นในการเจรจา FTA ในประเด็นที่ว่าด้วยมาตรฐานสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความร่วมมือในการเปลี่ยนผ่านสีเขียว โดยไทยคาดหวังจะทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในประเด็นนี้จากสหภาพยุโรปอย่างใกล้ชิดเพื่อหาทางออกในประเด็นที่เป็นข้อกั่วงวล เช่น การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้ได้มาตรฐานของสหภาพยุโรป ซึ่งถือว่าต้นทุนสูงในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย และสร้างความท้าทายแก่ภาคเกษตรที่มีความเปราะบางสูงอยู่แล้ว คาดว่าทั้งไทยและสหภาพยุโรปจะสามารถหามาตรการบรรเทาผลกระทบจากกฎระเบียบ เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาและการเติบโตอย่างยั่งยืนโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

3. การผลักดันให้มีเวทีพูดคุยที่มีความหลากหลายและก่อให้เกิดผลลัพธ์ อันมีความหมายต่อความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคี ควรมีการจัดประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยและสหภาพยุโรปบ่อยครั้งขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยหารือกันมากขึ้นถึงความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในระดับพหุภาคี ไทยจะสนับสนุนการเข้ามามีบทบาทในเวทีการพูดคุยที่นำโดยอาเซียน และคาดหวังว่าจะเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ให้กับกลไกอื่น ๆ ในภูมิภาค เช่น ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) หรือกลไกที่เป็นส่วนหนึ่งของสหประชาชาติ เช่น คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific-UNESCAP) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร การใช้กลไกที่หลากหลายจะนำมาซึ่งโอกาสที่หลากหลายในการเกี่ยวข้องกับพันธมิตรอื่น ๆ มากขึ้น

นายเฟลิเป เด ลา โมเรนา กาสาโด (Felipe de la Morena Casado) เอกอัครราชทูตราชอาณาจักรสเปน ประจำประเทศไทยกล่าวว่า ในวาระที่สเปนรับหน้าที่ประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (The Council of the European Union) ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-31 ธันวาคม 2566 ซึ่งการเข้ารับตำแหน่งในครั้งนี้เกิดขึ้นท่ามกลาง สงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่สันติภาพอาจจะยังไม่ถึงระยะเวลาอันใกล้ ในฐานะประธานองค์การตัดสินใจหลัก ของสหภาพยุโรป สเปนหมายมั่นที่จะเห็นการมีส่วนร่วมจากชาติสมาชิกทั้ง 27 ประเทศในการผลักดันวาระร่วม ของสหภาพยุโรป พร้อมกับแนวนโยบาย “A Closer Europe” โดยจะให้ความสำคัญใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. การผลักดันให้มีความเป็นอิสระทางยุทธศาสตร์ (strategic autonomy) โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ข้อตกลง FTA จะเป็นรากฐานการเจริญเติบโตของยุโรป การค้าและการลงทุนกับพันธมิตรที่หลากหลาย และจะเป็น การกระจายความเสี่ยงเพื่อลดการพึ่งพาชาติใดชาติหนึ่งมากเกินไป ซึ่งการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้เห็นถึงความเปราะบางในห่วงโซ่อุปทาน และสงครามรัสเซีย-ยูเครนได้ให้บทเรียนเรื่องความมั่นคงทางพลังงาน ที่ไม่ควรหาสมดุลในการพึ่งพาพลังงาน โดยสหภาพยุโรปยังมุ่งจะพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความก้าวหน้า ซึ่งเป็นฐาน สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจยุคดิจิทัล

2. การเปลี่ยนผ่านสีเขียว ควรมาพร้อมกับการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถเดินหน้าสู่เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ สหภาพยุโรป มีความคาดหวังจะปฏิรูปตลาดพลังงาน โดยหันมาใช้พลังงานทดแทนและพลังงานสะอาดมากขึ้น นอกจากนี้จะลด การพึ่งพาพลังงานฟอสซิลแล้วยังช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานซึ่งเป็นความท้าทายใหญ่ของหลายประเทศทั่วโลก

3. การสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม สเปนในฐานะประธานจะเป็นผู้นำ ในการปฏิรูปธรรมาภิบาลทางเศรษฐกิจ โดยจะเริ่มจากระบบภาษีและการกระจายความมั่งคั่ง ซึ่งเป็นความเร่งด่วน ในการฟื้นฟูความเป็นอยู่ของประชาชนที่บอบช้ำจากวิกฤตโรคระบาด โดยการเจริญเติบโต คือ เป้าหมายของ การพัฒนา แต่การเจริญเติบโตเพียงอย่างเดียวนั้นอาจไม่เพียงพอจึงต้องคำนึงถึงความทั่วถึงในการกระจาย การเติบโตนี้ด้วยว่าคนทุกกลุ่มในสังคมต้องเข้าถึงดอกผลของการพัฒนา

4. การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวภายในสหภาพยุโรป ในการรับมือกับความท้าทายทั้งในระดับ ภูมิภาคและระดับโลก โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยสหภาพยุโรปกำลังวางแผนนโยบายในประเด็น การอพยพและการย้ายถิ่น

โดยแนวนโยบายดังกล่าว จะถูกปรับใช้ในการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับชาติพันธมิตรด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ที่สหภาพยุโรปเห็นความสำคัญในกลไกของอาเซียนและบทบาทของพันธมิตร อย่างไทย การพูดคุยหารือเป็นก้าวที่สำคัญในการสร้างความร่วมมือ การจัดการประชุมระดับสูงจึงเป็นสิ่งที่ควร จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสหภาพยุโรปได้เห็นความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมกับพันธมิตรที่หลากหลาย ในด้านการเชื่อมโยง ความมั่นคง และการทหารไปแล้ว โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงทางทะเล ทั้งนี้ ในมุมมองของสเปน ไทยนับว่าเป็นอีกชาติพันธมิตรที่เปิดพื้นที่แห่งโอกาสของความร่วมมือ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สำหรับการวางกรอบการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก สเปนยังไม่มีแผนยุทธศาสตร์เฉพาะ เนื่องจาก ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหภาพยุโรปที่มีการวางกรอบยุทธศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน บนเป้าหมายที่ว่าพาสหภาพยุโรปเข้าไปมีบทบาทในระดับโลก ซึ่งหมายความว่าสหภาพยุโรปเปิดกว้าง

สำหรับทุกพันธมิตร ซึ่งไทยเป็นหนึ่งในพันธมิตรสำคัญในการสร้างความร่วมมือเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษ เช่น ด้านพลังงาน สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางดิจิทัล

รองศาสตราจารย์ ดร. ญัฐนันท์ คุณมาศ อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงพัฒนาการความสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปและไทยตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ที่เริ่มจากความสัมพันธ์แบบผู้ให้ (Donor) กับผู้รับ (Recipient) ซึ่งสหภาพยุโรปได้ให้ความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของเงินและความช่วยเหลือด้านการศึกษา พัฒนาเรื่อยมาจนปี 2552 ที่คณะผู้แทนกรรมาธิการยุโรปเปลี่ยนสถานะเป็นคณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย สายสัมพันธ์ในฉากใหม่ที่จัดวางอยู่บนสถานะเท่าเทียมกันก็เริ่มต้นขึ้น มีการเผยแพร่เอกสารทางยุทธศาสตร์ในช่วงทศวรรษ 2553 ที่มีการระบุถึงการทำข้อตกลง PCA และ FTA แต่อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทางการเมืองที่นำไปสู่การทำรัฐประหาร ทำให้ข้อตกลงเหล่านี้หยุดชะงักไปพร้อม ๆ กับความสัมพันธ์สหภาพยุโรปและไทย การกลับมาฟื้นฟูข้อตกลงเหล่านี้อีกครั้งในรัฐบาลที่มาจากวิถีทางประชาธิปไตย จึงเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญต่อกันระหว่างไทยและสหภาพยุโรป ทั้งในด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ โดยภาพของความสัมพันธ์ใน 2 ระดับ ดังนี้

ระดับอาเซียน ความสัมพันธ์กับไทย ซึ่งเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในประชาคมอาเซียนจะเป็นประตูสู่การเกี่ยวพันกับชาติอื่น ๆ ในภูมิภาค ตลอดระยะเวลา 45 ปีที่สหภาพยุโรปและอาเซียนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต มีการลงนาม PCA ร่วม 6 ฉบับกับประเทศสมาชิกอาเซียน และความตกลง FTA กับสองชาติ ได้แก่ สิงคโปร์และเวียดนาม อีกทั้งมีบทบาทในกลไกที่นำโดยอาเซียน เช่น ADMM plus การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS)

ระดับทวิภาคี การมีสายสัมพันธ์อันดีกับไทยยังเป็นประตูไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific) ของสหรัฐอเมริกา การเข้าไปมีบทบาทในยุทธศาสตร์นี้ของสหภาพยุโรปเป็นไปเพื่อสร้างความเป็นภูมิภาคนิยม (regionalism) ส่งเสริมคุณค่าและปทัสถานซึ่งเป็นจุดแข็งของการเป็น Normative Power ของสหภาพยุโรป อาจกล่าวได้ว่าสหภาพยุโรปต้องการไทยในระดับที่ไม่เท่ากับที่ไทยต้องการสหภาพยุโรป แต่โจทย์ใหญ่สำหรับไทยคือจะสามารถแสดงบทบาทเป็นพันธมิตรที่น่าเชื่อถือ (Trusted Partner) ได้มากหรือน้อย การแสดงบทบาทนี้มีโซ่มาจากรัฐบาลเพียงเท่านั้น แต่รวมถึงภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจด้วย ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในความสัมพันธ์นี้ย่อมมีส่วนรับผิดชอบในการปฏิบัติตามคุณค่าและมาตรฐานอันเป็นสากล ยกตัวอย่างประเด็นการทำประมงผิดกฎหมายในไทย (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) ที่ตัวแสดงอันหลากหลายในห่วงโซ่อุปทานต้องเร่งปรับตัวเพื่อแสดงให้เห็นสหภาพยุโรปเห็นว่าไทยมีศักยภาพในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมประมง กรณีของ IUU ทำให้ได้เห็นความช่วยเหลือเชิงเทคนิคจากสหภาพยุโรปในการให้ความรู้และจัดเวทีหารือพูดคุยกับผู้ประกอบการเพื่อรักษามาตรฐานให้ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรป-ไทย ผ่านการลงนาม PCA และการเจรจา FTA ที่เพิ่งเริ่มขึ้น มีโอกาสและประเด็นหลากหลายที่ต้องหาข้อสรุปร่วมกัน เช่น การเปิดตลาดเนื้อสัตว์ มีประเด็นว่าด้วยการใช้วัตถุเจือปนอาหารที่ยังขัดต่อกฎหมายและมาตรการควบคุมการใช้สารเคมีของไทย

ซึ่งเป็นผลจากความแตกต่างในการบริโภคชิ้นส่วนต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์สัตว์ ส่วนการเจรจาและการนำข้อตกลงไปปฏิบัติใช้จริงไม่สามารถมองข้ามความท้าทายร่วมกันนานาชาติเผชิญได้ โดยเฉพาะปัญหาสภาพอากาศ ซึ่งเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่มากขึ้น และได้รับความสนใจในหมู่คนรุ่นใหม่ไม่น้อยไปกว่าประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ รัฐบาลชุดที่ผ่านมาขาดศักยภาพในการผลักดันให้ FTA ไทย-สหภาพยุโรปบรรลุผลจนเวียดนามมีความตกลงล่วงหน้าไปก่อน เช่นนั้นแล้วรัฐบาลชุดใหม่ น่าจะมีความกระตือรือร้นในการจัดทำ FTA ให้สำเร็จ

ในประเด็นรัสเซีย-ยูเครน เห็นว่าขณะนี้ยังไม่มีท่าทีที่ชัดเจนจากรัฐบาล แต่คาดว่ารัฐบาลชุดใหม่ น่าจะรักษาระยะ เพื่อคงความสัมพันธ์กับทุกมหาอำนาจ ทั้งสหรัฐอเมริกา จีน รวมถึงสหภาพยุโรป ทั้งนี้ ฝ่ายราชการที่เกี่ยวข้องกับด้านการต่างประเทศควรกระตุ้นให้รัฐบาลทำงานหนักขึ้นในการผลักดันให้ FTA เกิดขึ้นจริง ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่น่าจะเห็นผลเป็นรูปธรรมในระยะเวลาอันสั้น

เอกสารเพิ่มเติม

เอกสารเพิ่มเติม

1. ร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: PCA) ระหว่างไทย-สหภาพยุโรป (อียู)
2. สรุปเนื้อหาของร่างกรอบความตกลงว่าด้วยความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทย-สหภาพยุโรป (อียู)
3. ร่างกรอบความตกลงความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Thailand-EU Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: Thai-EU PCA) ฉบับภาษาไทย
4. ร่างกรอบความตกลงความสัมพันธ์หุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้าน (Thailand-EU Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement: Thai-EU PCA) ฉบับภาษาอังกฤษ

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5730, 5740, 5750

Bureau of Academic Services

The Secretariat of the House of Representatives

Tel. 0 2242 5900 ext. 5730, 5740, 5750

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร